

LOPPULAUSUNTOMENETTELY ESITUTKINNASSA

Esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä ja loppulausuntomenettelyn vaikutukset esitutkintaan ja syyteharkintaan

Nina Ketola

3/2019

Tiivistelmä

Tekijä Nina Ketola	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi Esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä ja loppulausuntomenettelyn merkitys	Julkisuusaste Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi Jenna-Lotta Perkiökangas, lehtori, yleisvalmiudet ja Pauliina Potila, lehtori, yleisvalmiudet	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa esitutkintayhteistyöstä loppulasuntomenettelyssä ja loppulausuntomenettelyn vaikutuksista esitutkintaan ja syyteharkintaan. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää toteutuuko esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä ja miten loppulausuntomenettely voi vaikuttaa rikosprosessin esitutkinta- ja syyteharkintavaiheeseen.</p> <p>Opinnäytetyössä esitutkintayhteistyötä ja loppulausuntomenettelyä tarkastellaan oikeusdogmaattisesti. Aluksi selvitetään esitutkintayhteistyötä yleisesti, josta siirrytään aiheeseen loppulausuntomenettelyn osalta. Seuraavaksi selvitetään loppulausuntomenettelyn toteuttamista ja tarkoitusta sekä loppulausuntomenettelyssä huomioitavia asioita. Lopuksi aiheita tutkitaan empiirisesti. Teemahaastattelun avulla selvitettiin tutkinnanjohtajan näkökulmasta esitutkintayhteistyön toteutumista loppulausuntomenettelyssä, mitä loppulausuntomenettelyn jälkeen tapahtuu ja mitä hyötyä loppulausuntomenettelystä on.</p> <p>Opinnäytetyössä selvisi, että loppulausuntomenettely on melko usein poliisivetoista. Tulosten mukaan syyttäjä on harvoin mukana loppulausuntomenettelyn harkinnassa ja valmistelussa. Tämän perusteella esitutkintayhteistyötä on loppulausuntomenettelyssä harvoin. Tulosten mukaan loppulausuntomenettelyllä on mahdollista parantaa esitutkinnan laatua ja saattaa rikosasia syyteharkintaan valmistellumpana. Loppulausuntomenettelyn avulla on muun muassa mahdollista selvittää rikosasian riidattomat ja riitaiset seikat, onko asia selvitetty tarpeeksi ja mitä asian suhteen tulee tehdä syyteharkinnassa.</p>		
Sivumäärä 45 + liitteet	Tarkastuskuukausi ja vuosi Maaliskuu 2019	Opinnäytetyökoodi (OPS) AMK2016ONT
Avainsanat Esitutkinta, esitutkintalaki, rikosprosessi, loppulausuntomenettely		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
1.1	Alkusanat	4
1.2	Tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmä ja työn tavoitteet	4
1.3	Aikaisempi tutkimus aiheesta	6
2	ESITUTKINTAYHTEISTYÖ	
	LOPPULAUSUNTOMENETTELYSSÄ	8
2.1	Esitutkintayhteistyö yleisesti	8
2.2	Esitutkintayhteistyön alkaminen	10
2.2.1	Ilmoitusten luokittelu	11
2.2.2	Aloitustoimenpiteet	12
2.3	Esitutkintayhteistyö esitutkinnan aikana ja päättämisvaiheessa	13
2.4	Tutkinnanjohtajan ja syyttäjän välinen yhteistyö loppulausuntomenettelyssä	14
3	LOPPULAUSUNTOMENETTELY ESITUTKINNASSA	16
3.1	Loppulausuntomenettely ja sen tarkoitus	16
3.2	Loppulausuntopyyntö	18
3.3	Loppulausuntomenettelyn toteuttaminen	19
3.4	Loppulausunnon muotovaatimukset	20
3.5	Loppulausuntomenettely asianosaisen näkökulmasta	21
3.6	Loppulausunnon myötä tulevat toimenpiteet	22
3.7	Loppulausuntomenettelyn käytön vaikutukset esitutkinnan keston	23
4	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	25
4.1	Empiirinen oikeudellinen tutkimus	25
4.2	Käytetty menetelmä ja teemahaastattelu	25
4.3	Aineiston kerääminen	26
4.4	Aineiston käsittely, analysointi ja tutkimusetiikka	27
5	TULOKSET.....	29
5.1	Esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä	29
5.2	Aloite loppulausuntomenettelystä	30
5.3	Loppulausuntopyynnön yksilöinti	31
5.4	Ajatuksia yhteistyön helpottamiseksi	31
5.5	Loppulausunnon sisältö	32
5.6	Toimenpiteet loppulausunnon saavuttua	33
5.7	Muita haastatteluissa ilmenneitä tärkeitä käytännön huomioita	34
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	36
6.1	Havainnot esitutkintayhteistyön sujuvuuden suhteen	36
6.2	Loppulausuntomenettelyn käyttö esitutkinnan	37
6.3	Kehitysehdotuksia	38

7 LOPUKSI.....	40
LÄHTEET	43
LIITTEET	46

LYHENNELUETTELO

ETL	Esitutkintalaki
HE	Hallituksen esitys
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa
VKSV	Valtakunnansyyttäjävirsto

1 JOHDANTO

1.1 Alkusanat

Kun kerron luokkatovereille, ja jo valmistuneille poliiseille siitä, että teen opinnäytetyön loppulausuntomenettelystä, minulta useimmiten kysytään, että mitä se tarkoittaa. Loppulausuntomenettely tarkoittaa ennen rikosjutun siirtämistä syyteharkintaan tehtävää menettelyä, jossa lähetetään esitutkintamateriaali asianosaisille tutustuttavaksi. Asianosaiset voivat sen perusteella lausua, onko asia selvitetty riittävästi ja mikä asia mahdollisesti tarvitsee vielä lisäselvitystä sekä erotella jutusta, mikä seikka on riidatonta ja mikä riidanalaista. Loppulausuntopyyntöön poliisi voi laatia yksilöiviä kysymyksiä, johon toivotaan vastattavan. Loppulausuntomenettelyn järjestäminen on tarkoitus olla osa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyötä.

Opinnäytetyö kertoo esitutkintayhteistyön toteutumisesta loppulausuntomenettelyssä tutkinnanjohtajan näkökulmasta sekä mitä vaikutuksia loppulausuntomenettelyllä on esitutkintaan ja syyteharkintaan. Tarkoitus on selvittää poliisin ja syyttäjän välisen esitutkintayhteistyön nykytilaa varsinkin loppulausuntomenettelyssä. Loppulausuntomenettelystä on kirjoitettu oikeudellisessa kirjallisuudessa ja asiasta on kirjoitettu oikeudellinen artikkeli ennen uutta lakimuutosta. Aiemmin kirjoitettua teoriaa avataan oikeusdogmaattisesti luvuissa 2 ja 3. Opinnäytetyöstäni on hyötyä, koska aihetta on tutkittu hyvin vähän ja se kiinnostaa minua. Työn tavoitteena on myös saada lukijat, varsinkin opinnäytetyöni lukevat nykyiset ja tulevat rikostutkijat, näkemään loppulausuntomenettelyn yhtenä keinona saada jutulle asiallinen päätös. Mikäli rikostutkijat aktiivisesti ehdottaisivat tutkinnanjohtajalle loppulausuntomenettelyä siihen soveltuvissa tapauksissa, voisi loppulausuntomenettelyn käyttö yleistyä.

1.2 Tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmä ja työn tavoitteet

Opinnäytetyöllä pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Toteutuuko esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä?
2. Mitä vaikutuksia loppulausuntomenettelyllä on esitutkintaan ja syyteharkintaan?

Opinnäytetyölläni selvitän teorian avulla ja empiirisesti tutkinnanjohtajan ja syyttäjän välisen yhteistyön toteutumista loppulausuntomenettelyssä. Tarkoituksena on myös selvittää, mitä vaikutuksia loppulausuntomenettelyllä on poliisin ja syyttäjän työhön. Vaikutuksia tässä opinnäytetyössä selvitän siten, että mitä toimenpiteitä loppulausuntomenettelyn jälkeen tehdään ja voisiko loppulausuntomenettelyä hyödyntää rikostutkinnassa yleisemmin. Opinnäytetyössä esitutkintayhteistyöllä tarkoitan vain poliisin ja syyttäjän välistä esitutkintayhteistyötä. Opinnäytetyön tulokset osiossa olen pyrkinyt vastaamaan tutkimuskysymyksiini empirianäkökulmasta. Olen haastatteluilla selvittänyt tutkinnanjohtajan näkökulmasta esitutkintayhteistyön toteutumista loppulausuntomenettelyssä ja mitä esitutkintatoimenpiteitä loppulausuntomenettelyn jälkeen on tehty sekä mitä vaikutuksia toimenpiteillä on ollut esitutkintaan ja syyteharkintaan.

Rajaan ulkopuolelle muiden esitutkintaviranomaisten suorittaman esitutkintayhteistyön, esimerkiksi tullin ja puolustusvoimien. Lisäksi työstä rajataan pois loppulausuntomenettelyn prosessin tarkemman kuvauksen, loppulausuntomenettelyn vaikutukset asianosaisiin ja loppulausuntomenettelyn hyödyt rikosprosessin kannalta. Teen rajauksen sen vuoksi, koska olen tehnyt tästä aiheesta opinnäytetyön (Loppulausuntomenettely esitutkinnassa, 2018) Satakunnan ammattikorkeakoulussa.

Tutkimusote opinnäytetyössä on lainoppi eli oikeusdogmatiikka. Tutkin opinnäytetyön aiheita oikeusdogmaattisesti luvuissa 2 ja 3. Lainopin tärkeimpänä tarkoituksena on selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa. Lainoppi pyrkii vastaamaan kysymykseen, kuinka ajankohtaisessa tilanteessa tulisi toimia voimassa olevan oikeuden mukaan. Lainopin tehtävä johtuu oikeusjärjestyksen sisältöä koskevasta epätietoisuudesta. Lainopilla tutkitaan oikeusjärjestykseen kuuluvia sääntöjä ja erityisesti selvitetään niiden sääntöjen sisältöä. Tätä tutkimusotetta kutsutaan tulkitsemiseksi. Toisena keskeisenä lainopin tehtävänä on tutkimuskohteen systemasointi eli voimassa olevan oikeuden jäsentäminen. Systemasointi auttaa oikeuden sisältöön tutustujan löytämään etsimänsä säännökset, mutta se auttaa myös hahmottamaan kokonaiskuvaa oikeudellisista järjestelyistä sekä niiden välisistä keskinäisistä suhteista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Husa, Mutanen & Pohjolainen 2005, 14.)

Opinnäytetyöhöni empiriaa tuon kvalitatiivisella menetelmällä. Kvalitatiivisella menetelmällä kykenen parhaiten vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan tutkimuskohdetta niin kokonaisvaltaisesti kun on mahdollista. Tutkijan aikaisemmalla tiedolla ja arvoilla on vaikutusta kvalitatiivisen tutkimukseen. Empiriaa opinnäytetyöhöni kerään empiirisen oikeudellisen tutkimuksen avulla, tässä tapauksessa teemahaastatteluilla. Haastattelen opinnäytetyötäni varten kolmea tutkinnanjohtajaan Tampereen alueelta. Teoriaosuudesta voi myös löytyä vastauksia opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Tutkimustuloksia käsitellään on luvussa 5.

1.3 Aikaisempi tutkimus aiheesta

Kuten aiemmin mainittu esitutkinnan loppulausuntomenettelystä on tehty aiemmin yksi opinnäytetyö. Tuossa opinnäytetyössä asiaa esitellään loppulausuntomenettelyprosessin näkökulmasta, selvitetään asianosaisia velvoittavia asioita ja tutkitaan loppulausunnon vaikutuksia rikosprosessiin. (Ketola 2018.) Esitutkintayhteistyöstä on kirjoitettu erilaisissa opinnäytetyöissä ja tutkielmissa paljonkin, mutta esitutkintayhteistyöstä loppulausuntomenettelyssä en ole löytänyt aikaisempaa tutkimusta. Esitutkintayhteistyöstä kertoo laajasti Heli Nyystin (2012) opinnäytetyö Esitutkintayhteistyö.

Opinnäytetyöhöni löytyy tietoa lainvalmisteluasiakirjoista, oikeuskirjallisuudesta sekä yksi oikeudellinen artikkeli on olemassa. Artikkelin on tosin kirjoitettu vanhan esitutkintalain aikaan. Uuden esitutkintalain tultua, aiheesta on kirjoitettu lähinnä oikeusavustajille tai puolustajille suunnattuja kirjoja tai muuten hyvin yleisellä tasolla kirjoitettuja laajoja opuksia, joissa asiaa on käsitelty yleisellä tasolla. Poliisin näkökulmasta aihetta ei ole kirjallisuudessa käsitelty lainkaan. Tämä seikka antaa tutkimushaastattelulle tärkeän merkityksen opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys on opinnäytetyön teoriaosuus. Oikeuslähdeoppi ohjaa opinnäytetyöni tietoperustaa. Tietoperustaa opinnäytetyöhöni kerään laista, lainvalmisteluasiakirjoista, oikeuskäytännöstä, oikeuskirjallisuudesta, virallisista ohjeista ja artikkeleista. Tärkeimpänä lakilähteenä olen käyttänyt esitutkintalakia (22.7.2011/805) ja tärkeimpinä lainvalmisteluasiakirjoina olen käyttänyt esitutkintalain hallituksen esitystä (HE 222/2010 sekä sen lakivaliokunnan mietintöä (LaVM 44/2010). Pääasiallisina kirjallisuuslähteinä olen käyttänyt Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne

& Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko (2014) kirjaa nimeltä Esitutkinta ja pakkokeinot sekä Tolvanen, Matti (2001) artikkelia Loppulausunnot rikosprosessissa, Defensor Legis N:o 3/2001. Viitekehysten kokoon aiheen taustafaktoista, tutkimusongelmani yksityiskohtaisemmasta tarkastelusta, tiedonhankinnasta, tutkimuksesta ja aiheesta keräämäni tiedon yhdistelystä.

2 ESITUTKINTAYHTEISTYÖ LOPPULAUSUNTOMENETTELYSSÄ

2.1 Esitutkintayhteistyö yleisesti

Kun lakia oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL 11.7.1997/689) säädettiin, lainvalmisteluasiakirjoissa otettiin kantaa myös esitutkinta-asioihin. Lainvalmisteluaikaan oli jo ensimmäisen kerran maininta siitä, että esitutkintayhteistyötä ollaan lisäämässä. ROL:n säätämisen johdosta alettiin kiinnittämään enemmän huomiota esitutkintayhteistyön tärkeyteen. Tuolloin jo otettiin kantaa siihen, että tutkinnanjohtajalla on velvollisuus tiedottaa syyttäjää esitutkinnan aikana selvinneestä ja noudattaa syyttäjän ohjeita. Syyttäjän oikeus ja velvollisuus on puolestaan ohjata esitutkintaa asianmukaisen syyteharkinnan ja keskitetyn pääkäsittelyn turvaamiseksi. Ohjaaminen onnistuu parhaiten hyvällä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisellä yhteistyöllä. (LaVM 9/1997, 8.) Myöhemmin esitutkintayhteistyö lisättiin esitutkintalakiin.

Esitutkinta on yksi rikosprosessin vaihe. Rikosprosessin tarkoituksena on toteuttaa rangaistusvastuu yksittäisessä tapauksessa. Esitutkinnalla puolestaan selvitetään rikokseksi epäiltyä tekoa ja se tehdään syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä varten. Esitutkinnassa kerätään ja järjestellään rikosprosessin seuraavia vaiheita varten tarpeellinen todistusaineisto. Esitutkinnassa selvitetään esitutkintalain (ETL 22.7.2011/805) 1 luvun 2 §:n mukaan asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko, siitä saatu hyöty asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat. Lisäksi esitutkinnalla selvitetään mahdollisuudet rikoksesta saadun omaisuuden palauttamiseksi, menettämisseuraamukset sekä vahingonkorvausasiat. (Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen & Viitanen 2014, 17-18.)

Tällä hetkellä vastuu rikosprosessin asianmukaisesta etenemisestä kuuluu eri vaiheissa eri viranomaisille. Siitä hetkestä, kun rikos tapahtuu siihen hetkeen asti kunnes esitutkinta päättyy poliisissa, vastuu ja päätösvalta tutkintatoimenpiteistä on poliisilla. Tämän lisäksi ETL:n 2 luvun 1 §:n 3 momentissa on maininta, että esitutkintaviranomaisen, eli tässä yhteydessä poliisin, lisäksi esitutkintaan osallistuu syyttäjä. ETL:n 5 luvun 2 §:ssä säädetään, että poliisin on noudatettava syyttäjän määräyksiä ja toteutettava syyttäjän pyynnöstä esitutkintatoimenpiteitä. (Helminen ym. 2014, 305-309.)

Syyttäjän ja poliisin keskinäinen yhteistyö perustuu ETL:n 5 luvun 1 §:n yhteistyövelvollisuutta koskeviin säännöksiin. Säännökset velvoittavat poliisia pitämään syyttäjää tarvittavassa määrin tietoisena tutkinnan etenemisestä ja velvoittavat myös syyttäjää osallistumaan esitutkinnan ohjaamiseen. Esitutkintayhteistyön edistäminen on lakiuudistuksen yksi keskeisistä painopisteistä. Toimivalla esitutkintayhteistyöllä on mahdollista huomattavasti lyhentää koko rikosprosessin kestoja. Esitutkintayhteistyön käytännön toimintamalliksi kiteytyy se, että syyttäjällä on valta määrätä, mitä selvitetään, ja poliisi taas ratkaisee sen miten se tehdään (Helminen ym. 2014, 168).

Yhteistyövelvoitteen tarkoituksena on myös, että poliisi tarvittaessa saa syyttäjältä tukea harkinnanvaraisten tai tulkinnanvaraisten kysymysten arviointia varten. Mutta myös se, että syyttäjää tarvittavassa määrin pysyy ajan tasalla esitutkinnan etenemisen suhteen ja tarvittaessa käyttää esitutkintatoimivaltuuksiaan. (LaVM 44/2010, 10, 59.) Syyttäjän roolia on kuitenkin painotettu esitutkinnassa siten, että syyttäjällä on viimekädessä päätösvalta tutkintatoimenpiteiden suorittamisesta. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015, 2.)

Sen jälkeen, kun esitutkinta on siirtynyt syyteharkintaa, toimivaltuudet esitutkintatoimenpiteiden suorittamisesta siirtyvät syyttäjälle. Esitutkintayhteistyösäännösten avulla syyttäjälle on annettu mahdollisuus vaikuttaa esitutkintatoimenpiteisiin jo siinä vaiheessa, kun tutkinta on poliisilla. Kun asia on syyttäjällä, voi hän velvoittaa poliisia tekemään tarpeelliseksi katsomiaan esitutkintatoimenpiteitä, jotta pystyy päättämään omista toimenpiteistä asian suhteen. ETL:n (805/2011) voimaan astuttua Valtakunnansyyttäjävirston ja Poliisihallituksen yhteistyöllä on luotu käytännön toiminnan tueksi esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. Ohje sisältää listauksen syyttäjälle ilmoitettavista rikosasioista, kuvaa ilmoitusmenettelyä ja syyttäjän toimenpiteitä ilmoituksen saatuaan (Helminen ym. 2014, 308). Esitutkinnan ilmoitusmenettely tarkoittaa poliisin velvollisuutta ilmoittaa tutkittavaksi tulleesta rikoksesta syyttäjälle.

Poliisin on ilmoitettava syyttäjälle ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevasta rikoksesta riippumatta siitä, onko epäilty tiedossa vai ei. Esitutkintayhteistyö alkaa pääsääntöisesti siitä, että poliisi saa tiedon tapahtuneesta rikoksesta ja tekee siitä ennakoilmoituksen syyttäjälle. Poliisi saa ennakoilmoituksen jälkeen paluuviestillä tiedon asiaan nimetystä syyttäjistä. Tämän jälkeen yhteistyötä voidaan toteuttaa sähköisesti, puhelimitse tai henkilökohtaisesti tapaamalla. Poliisi voi keskustella syyttäjän kanssa rikosepäilyyn liittyvistä asioista jo ennen

ilmoituksen tekemistä, mutta vastuu syytä epäillä-kynnyksen arvioinnista ja esitutkinnan toimittamisesta säilyy poliisilla ellei syyttäjä ole toisin määrännyt (VKSV 2013:3, 11-12, 14.) Syyttäjälle ilmoitettavista asioista kerron tarkemmin kohdassa 2.2.

Loppulausuntomenettely kuuluu keskeisesti poliisin ja syyttäjän yhteistyön piiriin (LaVM 44/2010, 11). Perustuslakivaliokunta on oikeudenkäyntien viivästyistä käsitellessään todennut, että esitutkintayhteistyötä on edelleen kehitettävä erityisesti laajoja ja vaikeita talousrikosasioita ja järjestäytyneitä rikollisuutta koskien. (LaVM 44/2010, 59.) Esimerkiksi talousrikoksissa on tärkeää, että tutkinnanjohtaja ja syyttäjä yhdessä arvioivat, onko esitutkinta riittävä asianmukaista syyteharkintaa ja keskitettyä pääkäsittelyä varten. Yhteistyön merkitystä on syytä korostaa myös esimerkiksi ulkomailla tehtyjen rikosten tutkinnassa. (LaVM 44/2010, 10.)

2.2 Esitutkintayhteistyön alkaminen

ETL:n 5 luvun 1 §:n mukaan poliisin on ilmoitettava syyttäjälle tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, joka on yhteisesti esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisen kesken sovittu kuuluvan ilmoitusvelvollisuuden piiriin tai josta syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan.

ETL 5 luvun 1 §:n mukainen ilmoitus tehdään seuraavista tutkittavista rikosasioista:

1. Tutkittavassa rikoksessa epäiltynä on poliisimies, eikä asiaa käsitellä rikesakko- tai rangaistusmääräysasiana.
2. Tutkittavan rikoksen vähimmäisrangaistus on neljä kuukautta vankeutta tai enemmän.
3. Tutkittavaan rikokseen tulee todennäköisesti liittymään epäillyn vangitseminen, matkustuskielto tai vakuustakavarikko, tai takavarikon voimassaolo on päättymässä.
4. Tutkittavaan rikokseen liittyy virantoimituksesta pidättäminen.
5. Tutkittavaan rikokseen liittyy lapseen kohdistunut, vähäistä vakavampi väkivaltarikos, seksuaalirikos tai muu lapsen oikeuksia merkittävästi loukkaava rikos.
6. Tutkittava rikoskokonaisuus sisältää lukuisia eri asianomistajiin kohdistuneita tekoja tai useita eri tekijöitä (esim. omaisuus- tai petosrikossarjat), ja niiden yhdessä käsittely syyteharkinnassa ja tuomioistuimessa edistää asian selvittämistä tai yhteisen rangaistuksen määräämistä, tai esitutkintayhteistyö on tarpeen tutkintatoimenpiteiden tai esitutkinta-aineiston yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.
7. Tutkittavassa rikoskokonaisuudessa on syytä esitutkinnan rajoittamiseen.
8. Tutkittava rikos on osa järjestäytyneitä rikollisuutta.
9. Tutkittava rikos on tyypiltään uusi tai harvinainen, tai siihen liittyy harkinnanvaraisia oikeudellisia kysymyksiä.
10. Tutkittavan rikoksen oikeuspaikka on epäselvä tai harkinnanvarainen.

11. Tutkittavan rikoksen syyteoikeuteen liittyy erityisiä kysymyksiä (esim. julkaistun viestin sisältöön perustuva, yleisen syytteen alainen rikos, jossa yksinomainen syyteoikeus on valtakunnansyyttäjällä).
12. Tutkittavan rikoksen syyteoikeus on vanhenemassa.
13. Tutkittavaan rikokseen liittyy syyttäjähasteen antaminen tai muita syyttäjän erityisiä toimenpiteitä (ellei esitutkintaviranomainen ole jo muulla tavoin ollut syyttäjään yhteydessä), tai siihen liittyy asian käsitteleminen ns. nopeutetussa oikeudenkäyntimenettelyssä.
14. Tutkittava rikos saattaa herättää yhteiskunnallista mielenkiintoa.
15. Tutkittavana olevaan rikokseen liittyy kansainvälinen oikeusapupyyntö, eurooppalainen pidätysmääräys tms. kansainvälinen liityntä.
16. Tutkittavan rikoksen esitutkintaan sisältyy pääkäsittelyä korvaavia toimenpiteitä.
17. Tutkittavan rikoksen tutkinnan yhteydessä tehty kotietsintä on saatettu tuomioistuimen tutkittavaksi.
18. Esitutkintaviranomainen pitää ilmoitusta muusta syystä tarpeellisena.
19. Kyseessä on asia, josta syyttäjänvirasto on erikseen pyytänyt ilmoittamaan. (VKSV 2013:3, 1-2.)

Ilmoitusvelvollisuus lähtökohtaisesti koskee aina tutkittavaksi tulleista talous-, ympäristö- ja työsuojelurikoksia, virka- ja korruptiorikoksia, yrityssalaisuus-, sananvapaus-, tietotekniikka- ja seksuaalirikoksia, huumausainerikoksia, jotka eivät kuulu päivittäisrikoksiin ja ihmiskaupparikoksia, laittoman maahantulon järjestämistä koskevia rikoksia ja lapsiin kohdistuneita rikoksia. Esitutkintayhteistyön tarve on korostunut asiatyypistä riippumatta asioissa, joissa on kansainvälinen liittymä. Päivittäisrikosasiat ovat suurilta osin selkeitä ja tavanomaisia asioita, joista ei tarvitse ilmoittaa. Päivittäisrikosasioina voidaan pitää liikenne rikoksia, varkauksia, näpistyksiä, ajoneuvojen käyttörikoksia, vahingontekoja ja pahoinpitelyjä. Tutkittavaksi tullutta rikosta koskevan ilmoituksen jälkeen tutkinnanjohtajan ja syyttäjän tulee järjestää aloituskeskustelu. (VKSV 2013, 12-13.)

2.2.1 Ilmoitusten luokittelu

Ilmoitukset luokitellaan A- ja B-ilmoituksiksi. Ilmoitusten luokittelu A- ja B-ilmoituksiin ei vaikuta muuhun kuin ensimmäisen yhteydenoton kiireellisyyteen. Rikokset, joista tulee tehdä A-ilmoitus ovat kiireellisempiä ja ne vaativat heti toimenpiteitä, kun taas B-ilmoitus tehdään asioista, joista syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan. A-luokan ennakoilmoituksen johdosta syyttäjä tai sihteeri ilmoittaa viipymättä tutkinnanjohtajalle puhelimitse tai sähköpostilla syyttäjän nimen ja kirjaa ilmoituksestaan merkinnän tietojärjestelmään. B-luokan ennakoilmoituksen johdosta syyttäjä ottaa viipymättä yhteyttä tutkinnanjohtajaan,

jos ennakoilmoituksen sisältö hänen arvionsa mukaan sitä joltain osin edellyttää. (VKSV 2013, 14-15.)

Kun kyseessä on A-ilmoitus, ilmoituksen yhteyteen merkitään, mihin seikkaan syyttäjän halutaan ottavan kantaa. Lisäksi otetaan kantaa, vaatiiko asia syyttäjältä välittömiä toimia. Ilmoitus tulee tehdä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa rikostutkintaa. Tutkinnan aikana yhteistyö esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä tehdään asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla riippumatta siitä, onko asiasta alun perin tehty A- vai B-ilmoitus. (VKSV 2013, 14-15.)

2.2.2 Aloitusmenpiteet

Tutkittavaksi tullutta rikosta koskevan ilmoituksen jälkeen tutkinnanjohtajan ja syyttäjän tulee järjestää aloituskeskustelu. Aloituskeskustelussa käsitellään tutkintasuunnitelmaluonnosta ja tutkinnan aikataulua, ja laaditaan esitutkinnan etenemisen tarkistuspisteet. Poliisin ja syyttäjän välinen aloituskeskustelu tutkittavaksi tulleesta rikoksesta voidaan toteuttaa kokouksena, videoneuvotteluna, puhelinkeskusteluna tai muulla olosuhteisiin soveltuvalla tavalla. Aloituskeskustelun tarkoituksena on jakaa tietoa ja ajatuksia sekä keskustella tutkintaan liittyvistä toimenpiteistä. (VKSV 2013, 17, 35-36, 41.)

Eri rikostyypeissä aloituskeskustelun sisällölle on erilaisia vaatimuksia. Esimerkiksi talousrikostutkinnassa aloituskeskustelussa vähintään tulee hyväksyä tutkintasuunnitelma, aikataulu ja esitutkinnan toimittamisesta johtuvat ilmoitukset ja muut toimenpiteet (esim. virkamiehen esimiehelle ilmoittaminen). Lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnassa aloituskeskustelussa on käsittelyssä useampia teemoja, kuten lapsen kuuleminen, vastakuulustelumahdollisuus, asianomistajan avustaminen, tukihenkilön tarve, muun näytön hankkiminen ja niin edelleen. (VKSV 2013, 36, 39-40.)

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvasta jutusta on laadittava tutkintasuunnitelma ja aikataulu. Tutkintasuunnitelman tarkoituksena on kohdentaa rikoksen tutkinta tarkoituksenmukaisesti rikoksen ja käytettävissä olevien resurssien kannalta. Aikataulun tarkoituksena on kohdentaa rikoksen tutkinta rikoksen ja käytettävissä olevien resurssien kannalta tarkoituksenmukaisesti. Aikataulussa on muun muassa otettava kantaa loppulausuntomenettelyn ajankohdasta. Tutkintasuunnitelmaa ja aikataulua ei tarvitse laatia

ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevista jutuista vain, jos siitä on aloituskeskustelussa erikseen sovittu. (VKSV 2013, 18.)

2.3 Esitutkintayhteistyö esitutkinnan aikana ja päättämisvaiheessa

Mikäli rikosjuttu on kuulunut ilmoitusvelvollisuuden piiriin, tulee asiassa toteuttaa esitutkintayhteistyötä pitkin esitutkinnan etenemistä aina päättämisvaiheeseen asti. Tutkinnanjohtajan on pidettävä syyttäjää ajan tasalla tutkinnasta sekä syyttäjän velvollisuus on antaa tutkinnanjohtajalle tukea tulkinnanvaraisten kysymysten arviointia varten. Esitutkintayhteistyön tarve voi ilmetä myös päivittäisrikosasioiden tulkinnanvaraisista kysymyksistä, vaikka asia ei ole ollut ilmoitusvelvollisuuden piirissä. Esitutkinnan aikana esitutkintayhteistyötä toteutetaan aloitustoimenpiteiden lisäksi myös esitutkinnan rajoittamiseen liittyvissä asioissa, syyteneuvotteluun ja tuomioesitykseen liittyvän asian suhteen, asianosaisen tiedonsaantiin liittyvän yhteistyön muodossa sekä pakkokeinoasioihin liittyen. (VKSV 2013, 17-21.)

Tutkinnanjohtajan on ennen esitutkinnan päättämistä kuultava syyttäjää siitä, onko asiaa selvitetty riittävästi ETL:n 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla, jos asian laatu ja laajuus edellyttävät kuulemista tai jos asia ilmoitusvelvollisuuden piirissä ja asia on tarkoitus päättää saattamatta sitä syyttäjän käsiteltäväksi. Tarkoituksena on arvioida asian selvityksen riittävyttä. Asian tutkinta voi päättyä myös keskeytykseen, jolloin tutkinnanjohtajan on kuultava syyttäjää ennen keskeyttämispäätöstä. Jos ilmoitusta tutkinnan aloittamisesta ei ole tarvinnut tehdä, tutkinnanjohtajalla ei ole velvollisuutta kuulla syyttäjää tilanteessa, jossa esitutkinta lopetetaan. (VKSV 2013, 23.)

Ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevassa asiassa, jossa esitutkinta toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaa varten, tutkinnanjohtajan on kuultava syyttäjää esitutkinnan riittävydestä ja loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta. Syyttäjän kuulemisesta esitutkinnan päättyessä on tarkoituksena se, ettei esitutkinnan päätyttyä ole enää tarvetta käsittelyä viivyttäviin lisätutkintapyyntöihin. Kuuleminen toteutetaan siten, että tutkinnanjohtaja ja syyttäjät käyvät läpi esitutkintamateriaalin riittävässä laajuudessa tutkinnassa kertyneen ja siinä laaditun aineiston. (HE 222/2010, 234; VKSV 2013, 23.)

Syyttäjää on kuultava esitutkinnan päättämisvaiheessa varsinkin asioissa, joissa tutkinnan aloittamisvaiheessa on tehtävä A-ilmoitus syyttäjälle tai syyttäjää on määrännyt tutkinnan

aloitettavaksi. Kuulemisvelvoite koskee myös tapauksia, joissa syyttäjä on omasta aloitteestaan päättänyt osallistua aktiivisesti tutkintavaiheeseen saatuaan asiasta B-ilmoituksen. Asioissa, joissa ilmoituksen tekemiseen ei ole ollut tarvetta, ei ole tarpeen kuulla syyttäjää esitutkinnan riittävydestä ennen sen toimittamista syyteharkintaan. Syyttäjälle on ilmoitettava tapahtumasta, josta tutkinnan aikana on noussut esiin jokin erityinen ongelma tai tulkinnanvarainen kysymys. (VKSV 2013:7, 23-24.)

Lapsiin kohdistuneissa seksuaali- ja väkivaltarikoksissa asian laatu huomioiden lähtökohtaisesti on syyttäjältä pyydettävä kannanotto esitutkinnan selvittämistasosta esitutkintaa päätettäessä. Talous-, ympäristö-, työsuojelu-, virka-, korruptio-, yrityssalaisuus-, sananvapaus- ja tietotekniikkarikoksissa ennen esitutkinnan päättämistä syyttäjä ja tutkinnanjohtaja käyvät läpi esitutkinnan sisällön huomioimalla epäiltyjen tekojen tunnusmerkistötekijät, teonkuvaukset, todistusteemat ja muut liitännäisvaatimukset. Rikosten laatu ja laajuus vaativat säännönmukaisesti keskustelun syyttäjän kanssa tutkinnassa kertyneen aineiston arvioinnista sekä aineiston läpikäyntiä jo ennen loppulausuntomenettelyä. Edellä luetellut rikokset ovat poikkeuksellisesti sellaisia, joissa syyttäjän kuuleminen loppulausunnon tarpeellisuudesta ja sisällöstä on aiheellista (VKSV 2013:7, 37, 41-43.)

2.4 Tutkinnanjohtajan ja syyttäjän välinen yhteistyö loppulausuntomenettelyssä

Loppulausuntomenettely kuuluu esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisen esitutkintayhteistyön piiriin, mutta selvyiden vuoksi ja asian merkityksen korostamiseksi syyttäjän osallistumisesta loppulausuntomenettelyyn säädetään erikseen ETL:n 10 luvun 1 §:ssä. Esitutkintalain uudistuksen yhteydessä haluttiin korostaa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyön tärkeyttä myös loppulausuntovaiheessa. (Helminen ym. 2014, 343-345; LaVM 44/2010, 11.)

Loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta päättää tutkinnanjohtaja, jonka on tarvittaessa kuultava syyttäjää. Syyttäjää tulee kuulla erityisesti loppulausuntomenettelyn tarpeellisuudesta ja sisällöstä. Lakivaliokunta toteaa mietinnössään, että sana ”tarvittaessa” sisältää sen, että syyttäjää tulee kuulla loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta ja sisällöstä, kun asiassa pohditaan loppulausuntomenettelyn toteuttamista. Loppulausuntomenettelyn tärkeys korostuu syyteharkinnassa ja sen vaikutukset ulottuvat aina tuomioistuinkäsittelyyn asti. Tämän vuoksi lakivaliokunnan näkemyksen mukaan syyttäjän kuulemisen on syytä olla

pääsääntö loppulausunnon pyytämistä harkittaessa. Jotta esitutkintayhteistyö on tehokasta, on esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän keskusteltava myös loppulausunntomenettelyn toteuttamisesta yhteistyön aikana. Loppulausuntopyyynnön olisi hyvä sisältää tutkinnanjohtajan ja syyttäjän yhteistyössä kokoamat yksilöidyt kysymykset, joihin halutaan vastaus. (Helminen ym. 2014, 343-345; LaVM 44/2010, 11; VKSV 2013, 24.)

3 LOPPULAUSUNTOMENETTELY ESITUTKINNASSA

3.1 Loppulausuntomenettely ja sen tarkoitus

ETL:n (22.7.2011/805) 10 luvun 1 §:n mukaan:

Ennen esitutinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus antaa esitutkintaviranomaiselle loppulausunto esitutkinta-aineiston riittävydestä, näytön arvioinnista, oikeuskysymyksistä tai muista asian käsittelyn kannalta tärkeistä seikoista, jollei lausunnon pyytäminen ole asian laatu ja laajuus, rikoksen vähäisyys tai muut vastaavat seikat huomioon ottaen syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn kannalta ilmeisen tarpeetonta.

Loppulausuntopyyntö on tarvittaessa yksilöitävä. Loppulausunnon antamista varten on varattava aikaa niin, että lausunnon antaja ehtii riittävästi perehtymään asiaan ja että asian käsittelyä ei kuitenkaan tarpeettomasti viivytetä. Esitutkintaviranomaisen on loppulausunnon saatuaan harkittava, antaako lausunto aihetta esitutinnan täydentämiseen.

Tutkinnanjohtaja päättää loppulausunnon pyytamisestä ja sen mahdollisesti edellyttämistä toimenpiteistä. Tarvittaessa syyttäjää on kuultava loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta ja sisällöstä.

Esitutkinnassa tavoitellaan asian riittävää selvittämistä, johon pääsemiseksi loppulausuntomenettelyä voidaan pitää yhtenä tärkeänä keinona (HE 222/2010, 234). Ennen esitutinnan päättämistä ja rikosjutun saattamista syyteharkintaan tulee pääsäännön mukaan toteuttaa loppulausuntomenettely. Loppulausuntomenettely tulee pohdittavaksi, kun poliisi on kerännyt kaiken materiaalin syyteharkintaa varten. Loppulausuntomenettelyssä kaikilta asianosaisilta pyydetään kanta esitutkinta-aineistosta ja laaditaan yksilöivät kysymykset, johon loppulausunnossa pyydetään vastattavan. Loppulausuntomenettelyssä selvitetään myös todistelun selvittämiseksi jutun riidattomat ja riidanalaiset seikat. Loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta päättää poliisi. (Helminen ym. 2014, 344; Tolvanen 2011, 411.)

Loppulausunnosta säätävän pykälän tarkoitus on korostaa ja edistää loppulausuntomenettelyn hyödyntämistä esitutkinnassa. Lisäksi haluttiin edistää loppulausuntomenettelyn käyttöä hyödyllisellä tavalla. Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan esitutkinnassa annetun loppulausunnon tarkoitus on helpottaa erityisesti syyttäjän työtä ja keventää rikosprosessia. Jos loppulausuntoa ei ole annettu, syyttäjä ei voi tietää, mitä syytteeseen tullaan vastaamaan. Ja tämä voi esimerkiksi johtaa tilanteeseen, jossa syyttäjän

on nimettävä tarpeettomasti todistajia, koska ei tiedä, mitä vastaaja tulee esitutkintamateriaaliin perehdyttyään, tuomioistuimessa asiasta kertomaan. (HE 222/2010, 66, 233-234; Helminen ym. 2014, 344; LaVM 44/2010, 11.)

Riidanalaisten ja riidattomien seikkojen selvittämisen lisäksi loppulausuntomenettelyssä selvitetään asianosaisten kanta näytön riittävydestä ja oikeuskysymyksistä. Loppulausuntomenettelyn tarkoituksena on selvittää onko rikosjuttu selvitetty riittävästi ja toisaalta hahmotella asiakokonaisuutta syyteharkintaa ja oikeudenkäyntiä varten. Hyvät loppulausunnot ovat omiaan jouduttamaan syyteharkintaa sekä ehkäisemään tarpeettoman todistelun esittämistä pääkäsittelyssä ja tällä tavoin alentamaan oikeudenkäynnin kestoa ja kustannuksia. (Helminen ym. 2014, 344; Tolvanen 2001, 411.)

Loppulausuntomenettelyn pakollisuutta on pohdittu eri lainvalmisteluasiakirjoissa. Lainvalmistelusääntelyssä loppulausuntomenettelyn pakollisuudesta päädyttiin luopumaan, koska suuri osa rikosasioista on selviä sillä tavalla, että loppulausuntomenettelyn toteuttamista voidaan pitää selvästi tarpeettomana. Lisäksi pakollisuuden katsottiin hidastavan esitutkintaa liikaa. Toisaalta esitutkintaa hidastava vaikutus riippuu siitä, kuinka pitkiä määräaikoja loppulausunnolle annettaisiin. Lisäksi ennen rikosoikeudenkäyntiä tai sen aikana asianosaisten tulisi esittää vaatimuksensa ja vastauksensa toisten vaatimuksiin, jotta rikosjuttu voidaan käsitellä yhtäjaksoisesti. Tämän vuoksi päädyttiin esitutkintalain muotoiluun, että loppulausuntomenettely tulisi olla pääsääntöistä paitsi laissa luetellut tilanteet, joissa menettelyn järjestäminen on ilmeisen tarpeetonta. (HE 222/2010, 65-66; Helminen ym. 2014, 344.)

Loppulausuntomenettelyn kannalta ilmeisen tarpeettomina juttuina voidaan pitää niin kutsuttuja massarikoksia tai muuten rutiiniluonteisesti tutkittavia rikoksia. (Helminen ym. 2014, 344). ETL:ssä asian muotoilusta huolimatta loppulausuntomenettelyn pääsääntöisyyttä ei ole käytännössä havaittavissa. Talousrikosasioita lukuun ottamatta loppulausuntomenettely on silti harvemmin käytössä. Menettelyn käyttöä ei säädetty pakolliseksi erityisesti sen vuoksi, että suurta osaa rikosasioista eli yksinkertaisia tai selviä rikoksia voidaan pitää sellaisina, että niiden osalta ei ole välttämättä tarpeen järjestää loppulausuntomenettelyä. Rikosoikeudenkäynnin pääkäsittelymenettelyn kannalta olisi kuitenkin tarpeen, että vähänkin suurempien rikosasioiden esitutkinnassa annettaisiin loppulausunto ennen esitutkinnan päättämistä. (HE 222/2010, 233-234; Fredman 2018, 397-398.)

Rikosjutussa asianosaisten näkemys tapahtumista usein poikkeaa toisistaan tai käsitys asiasta saattaa mennä ristiin. Tällöin loppulausuntomenettelyä harkittaessa tulisi pohdittavaksi, että miten asiaa voisi selventää loppulausunnossa. Vaikka loppulausuntomenettelyn jälkeenkään asianosaiset eivät välttämättä kykene ymmärtämään toistensa näkemyksiä tai vaatimuksia, on loppulausuntomenettelyn tarkoitus saavutettu jo sillä, että asianosaiset ovat entistä valmiimpia selvittämään asiaa tuomioistuimessa. Koska tällöin heillä on parempi valmius ottaa kantaa vastapuolen kertomaan. (Helminen ym. 2014, 347.)

3.2 Loppulausuntopyyntö

Loppulausuntomenettelyn toteuttamisessa tulisi pyrkiä vapaamuotoisuuteen ja joustavuuteen. Tämän asian voi havaita myös esitutkintalaista, jossa ei ole otettu kantaa muun muassa siihen, miten loppulausuntomenettelystä ilmoitetaan asianosaiselle tai miten loppulausunto toimitetaan. Tästä huolimatta loppulausuntomenettelyssä on huomioitava esitutkinnan yleiset periaatteet. Mikäli loppulausunto kirjataan kuulusteluna, on yleisten periaatteiden lisäksi noudatettava kuulustelun muotomääräyksiä. Nämä asiat on muistettava, vaikka loppulausuntomenettely voi muuten olla vapaamuotoisempi. Myös tieto loppulausunnon antamisen mahdollisuudesta on voidaan antaa vapaamuotoisemmin, vaikkapa puhelimitse. (Helminen ym. 2014, 349.) Loppulausuntopyyntöön on poliisilla oma Kameleon-lomake.

Ennen lakimuutosta todettiin, että loppulausuntomenettelyn tavoitteita ei kyetty saavuttamaan. Suurimmaksi syyksi tähän arveltiin sitä, että loppulausuntopyynnöt olivat yksilöimättömiä. Yksilöinnillä tarkoitetaan, että poliisi ja syyttäjä yhdessä laatii esitutkinnasta selvinneistä asioista kysymykset, joihin pyydetään loppulausunnossa vastaus. Loppulausuntopyyntö oli ennen uutta lakimuutosta käytännössä sitä, että tutkinnanjohtaja pyysi asianosaisen avustajalta loppulausuntoa. Tämä johti siihen, että loppulausunnoissa toistettiin asianosaisten kanta tapahtumista ja kiistettiin päämiehen syyllistyneen kyseiseen rikokseen. Tällaisten pyyntöjen perusteella ei voi odottaa saatavan hyviä, perusteltuja loppulausuntoja. Kun loppulausunnon pyrkimyksenä on erottaa riittävät kysymykset riidattomista, loppulausuntopyynnöissä on pyydetävä vastauksia myös täsmennettyihin kysymyksiin. (Fredman 2013, 381; Helminen ym. 2014, 345, 350-351; Tolvanen 2001, 411.)

Jotta loppulausunnosta saadaan kaikki irti, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän olisi hyvä yhteistyössä määritellä loppulausuntopyyntöön ne keskeiset kysymykset, joihin halutaan vastaus. Tämä myös auttaa syyttäjää hahmottamaan jutussa prosessin kannalta oleelliset asiat. Tämä puolestaan helpottaa syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä sekä vähentää muun muassa todistelukustannuksia. Loppulausuntopyyntöjen yksilöinti auttaa lausunnon laatijaa hahmottamaan materiaalissa olevia asioita, joihin kaivataan kannanottoa. Loppulausuntopyynnön yksilöinnin tarkoitus on selvittää kysymyksiin, mikä asiassa on riidatonta ja mikä taas riitaista. Pyynnössä voidaan pyytää asianosaista ottaa kantaa hyvin seikkaperäisiin asioihin. (Fredman 2013, 381; Helminen ym. 2014, 345; Tolvanen 2011, 411.)

Kuitenkin yleisesti ottaen loppulausuntopyynnot ovat yksilöimättömiä. Useimmiten pyynnöissä on viittaus ETL:n 10 luvun 1 §:än ja ilmoitettu lausunnon palauttamisen määräpäivä. Mikäli loppulausuntopyynnot yksilöitäisiin useammin, voisi se mahdollisesti estää muun muassa loppulausuntokirjelmien paisumista epäolennaiseen. (Rekola 2019.)

3.3 Loppulausuntomenettelyn toteuttaminen

Asianosaisia tulisi kehottaa loppulausunnossa ilmoittamaan kantansa tutkittuun asiaan. Rikoksesta epäillyn osalta se käytännössä tarkoittaa sitä, että kiistäkö vai tunnustaako tämä esitutkinnassa olleen rikoksen. Epäillyn rikoksen kiistävältä epäillyltä on lisäksi tiedusteltava, mikä on kiistämisen yksilöity peruste ja onko asiassa riidattomia seikkoja. Loppulausuntopyynnössä voidaan asianosaisia kehottaa laatimaan mahdolliset lisätutkintapyynnot perusteluineen ja pyytää ilmoittamaan kantansa mahdollisiin salassapitokysymyksiin. Loppulausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin toivotaan vastattavan, mikäli se ei ole asianosaisen edun vastaista. Rikoksesta epäillyllä ei silti ole loppulausunnossakaan velvollisuutta edistää oman syyllisyytensä selvittämistä eikä häntä voi velvoittaa mihin muuhunkaan, mikä ei tulisi kyseeseen esitutkinnassa. (Helminen ym. 2014, 350; Fredman 2013, 381; Tolvanen 2001, 411.)

Loppulausunto laaditaan rikosjutun tutkinnanjohtajalle ja syyttäjälle. Syyttäjää erityisesti loppulausunnoissa kiinnostaa, mitkä seikat jutussa ovat riidattomia ja ei sen vuoksi kaipaa enää näyttöä. Syyttäjää varten loppulausunnossa esitetään lisäksi näytön arviointi ja oikeuskysymykset, jotka tulee huomioida syyteharkinnassa. Tutkinnanjohtajalle esitetään mahdolliset lisätutkintapyynnot. Jonka jälkeen tutkinnanjohtaja harkitsee pyyntöjen tarkoituksenmukaisuutta asian kannalta ja päättää lisätutkinnasta. Kiinnittämällä riittävää

huomiota loppulausunnoissa esitettyihin asioihin, voidaan välttyä siltä, että tutkintaa joudutaan täydentämään rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa sekä siltä, että jokin asia jää vaille riittävää selvitystä. Mitä valmistellumpana rikosjuttu tutkinnan päätyttyä lähtee syyteharkintaan, sitä nopeammin syyttäjät ja tuomioistuimet voivat selviytyä omista tehtävistään. Mikäli loppulausuntomenettely suoritetaan puutteellisesti, voi se viivästyttää ja haitata rikosprosessia merkittävästi tapauksesta riippuen. (Fredman 2013, 380-381; Helminen ym. 2014, 345-346, 350-351.)

Esitutkintatoimenpiteitä voidaan siis tehdä vielä loppulausunnon antamisen jälkeenkin lausunnossa esitetyn vuoksi tai muuten asianosaisen aloitteesta asianosaisen esittämän perustellun lisätutkintapyynnön johdosta. Asianosaisten loppulausunnossaan esittämät lisätutkintatoimenpiteet ei välttämättä palvele syyteharkintaa ja keskitettyä pääkäsittelyä. Tästä syystä harkintavalta on loppulausunnossa pyydettyjen lisätutkintatoimenpiteiden toteuttamisesta on tutkinnanjohtajalla. Loppulausuntoja, ja niiden johdosta tehtyä lisätutkintaa, ei liitetä esitutkintapöytäkirjaan vaan siitä laaditaan lisätutkintapöytäkirja varsinaisen esitutkintapöytäkirjan oheen. (HE 222/2010, 233-234; Helminen ym. 2014, 344-345; Ketola 2018, 19.)

3.4 Loppulausunnon muotovaatimukset

Loppulausunnolle ei ole asetettu mitään laatu- tai muotovaatimuksia. ETL:n (805/2011) loppulausunnosta säätävässä pykälässä (10:1 §) viitataan siihen, että asianosaisille on annettava tilaisuus antaa esitutkinta-aineiston riittävydestä, näytön arvioinnista, oikeuskysymyksistä tai muista asian käsittelyn kannalta tärkeistä seikoista. Asianosainen voi hankkia itselleen avustajan esitutkinnan missä vaiheessa tahansa tai vaikka tarvittaessa pelkästään loppulausuntovaiheeseen. Asianosainen voi myös keskustella tapahtuneesta jonkun asiaa tuntevan henkilön kanssa. (Helminen ym. 2014, 350.)

Usein tilanne on se, että oikeusoppineella on paras osaaminen kiinnittää huomiota nimenomaan jutun oikeudelliseen puoleen. Käytännössä katsoen pääsääntöisesti loppulausuntomenettelyyn menevän asian laatu, laajuus ja muut seikat huomioiden voi jutun katsoa olevan sen luonteinen, että asianosaisilla on suotavaa olla käytössään avustaja tai puolustaja. Tällöin loppulausunnon laatii asianosaisen avustaja tai puolustaja, jolla on asiantuntemusta ja osaamista huomioida esitutkinta-aineistosta niitä seikkoja, joihin on tärkeää ottaa kantaa loppulausunnossa. Oikeusoppineen on myös helpompi hahmottaa mikä

oikeuskysymys jutussa vaatii kannanottoa loppulausunnossa. Mikään ei kuitenkaan estä sitä, että loppulausunnon laatii asianosainen itse. (Helminen ym. 2014, 348, 350; Tolvanen 2001, 411-412.)

Puolustuksen ja asianosaisen avustajan on sitouduttava sopivasti edustettavansa edun valvontaan ja panostettava riittävästi loppulausuntoon. Loppulausuntojen ongelmana on ollut se, että jutun osapuolet kirjoittavat loppulausunnoissaan toistensa ohi. Tilannetta voi yrittää selventää pyytämällä osapuolilta täydennyksiä loppulausuntoon. Tätä ei laki kiellä, kuten ei sitäkään, että lähetetään osapuolten lausuntoja vastapuolen luettavaksi ja samalla pyydetään täsmällistä vastausta lausunnoissa esitettyihin näkemyksiin. Asianosaiset eivät voi tavallisesti kommentoida toistensa lausuntoja uusilla lausunnoilla, mutta joissakin tapauksissa tarkentamiseen voi olla aihetta. Tällainen menettely toisaalta pidentää esitutinnan kestoa, joten sananvaihtoa on usein järkevämpi toteuttaa tuomioistuimessa. (Helminen ym. 2014, 350; VKSV 2010, 4; Tolvanen 2001, 411-412.)

3.5 Loppulausuntomenettely asianosaisen näkökulmasta

Kuten aiemmin on mainittu, harkintavalta loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta on poliisilla. Rikosjuttu voidaan siirtää esitutkinnasta suoraan syyteharkintaan tai pyytää asianosaisilta ennen syyteharkintaan siirtämistä kertyneestä esitutkinta-aineistosta loppulausunto. ETL:n 3 luvun 7 §:n mukaan asianosaisella on oikeus pyytää esitutkintatoimenpiteitä, jos pyynnöt on perusteltuja. Näin ollen myös asianosainen voi ilmoittaa missä vaiheessa esitutkintaa tahansa, että haluaa antaa asiassa loppulausunnon. (Fredman 2013, 380-382; Helminen ym. 2014, 345.)

Aikaisemman esitutkintalain (30.4.1987/449) aikaan asianosaisen loppulausuntomenettelypyynnöstä ja pyynnön toteuttamatta jättämisestä on annettu kaksi apulaisoikeusasiamiehen päätöstä. Ensimmäisessä apulaisoikeusasiamiehelle tehdyssä kantelussa (1837/4/99) todettiin, että kun asianosaiselle ei annettu mahdollisuutta loppulausuntoon, ei ole toimittu lainvastaisesti. Pyydettiin kuitenkin huomioimaan, että mikäli loppulausuntomenettely ei haittaa esitutkintaa, ei loppulausuntomenettelyn järjestämiselle ole estettä. Haitta voi yleensä syntyä siinä, että se voi viivästyttää esitutinnan päättämistä. Toisessa apulaisoikeusasiamiehelle tehdyssä kantelussa (312/4/08, 4) oli asianosainen kritisoinut sitä, miksi hänelle ei ole pyynnöstä huolimatta annettu mahdollisuutta loppulausunnon antamiselle. Päätöksessään apulaisoikeusasiamies oli

todennut, että ehdotonta oikeutta loppulausunnon antamiseen ei ole, vaan sen toteuttamisesta päättää poliisi.

Loppulausunntomenettely on tarpeellinen työkalu asiassa myös asianosaisille. Se mahdollistaa asianosaisen tutustumisen esitutkinta-aineistoon ja antaa asianosaiselle kokemuksen tulleen asiassa kuulluksi ja, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa oman asiansa selvittämiseen. Asianosaisilla tulisi olla myös mahdollisuus arvioida, mikä esitutkintamateriaalissa on asia huomioon ottaen olennaista. Esitutkintapöytäkirjaan tulisi kirjata tieto kaikesta hankitusta aineistosta, myös siitä, jota ei ole päädytty liittämään pöytäkirjaan. Loppulausunntomenettelyssä avustajalla on sen myötä mahdollisuus esittää näkemyksensä, että tulisiko jotain materiaalia silti liittää lopulliseen pöytäkirjaan. (Rekola 2019.)

Asianosaisen avustajan läsnä- tai poissaololla kuulustelusta ei ole vaikutusta lausunnon antamisen tarpeellisuuteen. Esimerkiksi jos avustaja on poissa kuulustelusta, voi asian juridiikasta tietämätön rikoksesta epäilty esittää käsityksiä esimerkiksi syyllisyydestä tietyn rikosnimikkeen osalta, josta avustaja olisi eri mieltä. Mutta vaikka avustaja olisi paikalla, ei loppulausunntomenettelyn tarpeellisuutta voida poistaa. Asiassa on usein sellaisia seikkoja, jotka ei ole avustajan tiedossa, vaan hän tässä vaiheessa tietää vain päämiehensä kertomista asioista. Tarpeellisuus riippuu useimmiten asian laadusta. (Rekola 2019.)

3.6 Loppulausunnon myötä tulevat toimenpiteet

Loppulausunntomenettelyn tarkoitus ei ole uusien todisteiden hankinta tai tutkintatavoitteiden tarkistaminen, ja tällaista toimintatapaa ei tule kutsua loppulausunntomenettelyksi (Helminen ym. 2014, 344). On kuitenkin mahdollista, että loppulausunntomenettely käytännössä johtaa siihen, että esitutkintaa jatketaan loppulausunnosta ilmenneen seikan takia. Tarkoituksena voi olla sen selvittäminen, onko asiassa tehty jo kaikki tarpeellinen asianosaisten näkemyksen mukaan. Asianosaisilla on mahdollisuus tuoda esiin todistelua koskevia mielipiteitään jo ennen esitutkinnan päättämistä voi johtaa kuitenkin siihen, että loppulausunntomenettelyn yhteydessä ilmenee tarve lisätutkintaan. Mikäli lisätutkinnan tarve havaitaan tässä vaiheessa, poliisilla on vielä mahdollisuus päättää lisätutkintatoimenpiteiden toteuttamisesta. (HE 222/2010, 233-234; Helminen ym. 2014 344-345; Ketola 2018, 19.)

Loppulausuntomenettely antaa myös mahdollisuuden siihen, että tutkinnasta havaitut virheet ja puutteet voidaan vielä oikaista. Myös kuulustelukertomuksia ja liiteasiakirjoja voidaan täydentää, jos asianosainen tai tutkija itse on havainnut niissä puutteita loppulausuntomenettelyn johdosta. Tämän sallii myös lainsäädännössä säädetty poliisin harkintavelvollisuus tutkinnan täydentämisestä loppulausunnon saatuaan. Lopulta tutkinnanjohtajalla on kuitenkin päätösvalta antaa loppulausunto aihetta suorittaa jutussa lisätutkintatoimenpiteitä. Vaikka loppulausuntomenettelyn tarkoitus ei ole tutkintatilanteen tai -tavoitteiden selvittäminen, voi se silti helpottaa myös poliisin työtä. (HE 222/2010, 233-234; Helminen ym. 2014 344-345; Ketola 2018, 19.)

Loppulausuntomenettely on syyttäjän kannalta tärkeä vaihe, koska se edeltää syyteharkintaa. Syyttäjä voi loppulausuntomenettelyyn osallistuessa tarvittaessa pyytää lisätutkintatoimenpiteitä jo ennen asian siirtämistä syyteharkintaan. Tämän vuoksi loppulausuntomenettelystä ja saadusta loppulausunnosta on perusteltua pyytää syyttäjän arvio. Tällä vältytään siltä, että jutusta tarvitsee vielä pyytää lisätutkintaa syyteharkintavaiheessa ja sen vuoksi asian siirtyminen tuomioistuimen käsiteltäväksi venyy. Syyttäjän kuuleminen loppulausuntomenettelyssä tulisi lakivaliokunnan mukaan olla pääsääntö, koska sillä on tärkeä merkitys syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn kannalta, koska rikosasiat tulevat sen ansiosta käsittelyyn entistä valmistellumpina. (Helminen ym. 2014, 346-347; LaVM 44/2010, 11.)

3.7 Loppulausuntomenettelyn käytön vaikutukset esitutkinnan keston

Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan loppulausuntomenettely ei saa viivyttaa esitutkintaa, mutta loppulausunnon antamiselle on annettava riittävästi aikaa. Lainvalmisteluasiakirjossa todettiin, että ei ole tarpeellista määrittää varattavaa aikaa loppulausunnon antamiselle. Esitutkinta ja pakkokeinot-kirjan (2014, 351) mukaan loppulausunnon antamiselle varataan aikaa pääsääntöisesti 2-4 viikkoa esitutkinnan päätteeksi. Etenkin laajoissa rikosasioissa ja niissä asioissa, joissa asianomistaja ei ole seurannut esitutkinnan kulkua sen jälkeen, kun hän on tutkinnan alussa esittänyt vaatimuksensa, voidaan loppulausuntomenettelylle antaa jopa neljän viikon pituinen määräaika. (Helminen ym. 2014, 351; LaVM 44/2010, 11.)

Esitutkintapöytäkirjan käyttö tuomioistuinkäsittelyssä on melko vähäinen muun muassa suullisuus- ja välittömyysperiaatteen vuoksi. Esitutkintapöytäkirjaan on tuomioistuinkäsittelyssä vedottu lähinnä tapauksissa, joissa kuulusteluissa kerrotut asiat ovat

poikenneet tuomioistuinkäsittelyssä kerrotuista. Tässä tapauksessa esitutkintapöytäkirjan laatimiseen käytetty työmäärä ei aina vastaa tarvettaan. Varsinkin, jos siihen on kerätty paljon sellaista tietoa, mikä ei asiassa ole merkityksellistä. (Poliisihallitus 2018, 36.) Loppulausuntomenettely voi myös ehkäistä prosessilla ”kikkailua”, kun oikeudenkäyntivaiheessa osaavan avustajan on turha enää tehdä väitteitä tutkinnan puutteista, jos niitä ei ole tuotu esiin loppulausunnossa. (Rekola 2019.)

Merkittävässä roolissa koko esitutkinnan toimittamisen kannalta on, varsinkin vaativissa rikosasioissa, esitutkintayhteistyö. Jotta hyvä esitutkinta voidaan saada toimitettua, ETL:n mukainen ilmoitus syyttäjälle olisi joissakin tapauksissa toivottavaa tehdä jo rikostiedusteluvaiheessa, eikä vasta rikosilmoituksen tekovaiheessa. Tavallisesti poliisin toiminta rikosasioissa on usein jälkikäteistä, joten tärkeää on, että ilmoitus tehdään mahdollisimman pian, kun syytä epäillä kynnys on ylittynyt. Ilmoituksella on merkittävä rooli syyttäjän juttuun sisälle pääsemisen suhteen sekä se virallistaa esitutkintayhteistyön ja helpottaa asian käsittelyä rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa. (Poliisihallitus 2018, 52; VKSV 2013, 15.)

Esitutkintalain (22.7.2011/805) voimaan astuessa esitutkinnan toimittamisen vaatimukset lisääntyivät. Tutkintaan kulunut aika on lisääntynyt sääntelyn johdosta. Esimerkiksi kuulusteluissa kuluu paljon aikaa oikeuksien ja velvollisuuksien kertomiseen kuultavalle. Esitutkinta ei myöskään nykyisin välttämättä pääty asian syyteharkintaan siirtymisen jälkeen vaan lisätutkintoja saatetaan tehdä aina hovioikeuden ratkaisuun asti. Mikäli esitutkinnan päättämisestä ei ole mahdollista kiristää, tulisi oikeudenkäynnin valmisteluistunnossa keskittyä käytännön asioiden järjestelyn sijasta enemmän oikeudenkäynnin todistusteemoihin, asioiden rajaamiseen ja riidanalaisten asioiden tunnistamiseen. Tärkeä rooli lisätutkintojen välttämiseksi on siis tuomarien prosessijohdolla. Tämän vuoksi asian parantamiseksi loppulausuntomenettelyn käytön laajentaminen voisi olla yksi esitutkinnan keston ja esitutkinnan voimavarojen käyttöön säästävästi vaikuttava keino. (Poliisihallitus 2018, 35.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Empiirinen oikeudellinen tutkimus

Empiriaa opinnäytetyöhöni on hankittu empiirisen oikeudellisen tutkimuksen avulla. Empiirinen oikeudelliseen tutkimukseen voidaan asettaa kaksi ehtoa. Ensimmäiseksi ehdoksi määritellään, että empiirisessä oikeudellisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on oltava oikeudellinen ilmiö, tällaisia ovat esimerkiksi oikeudellisten toimijoiden toimintatavat, päätöksenteko, arvot ja asenteet ja niin edelleen. Tutkimuksen kohteena olevat viranomaiset voivat esimerkiksi lainvalmistelijat, poliisi, tuomioistuimet. Tutkimuksen kohteena voi myös olla esimerkiksi erilaiset järjestöt, media kun yrityksetkin. Empiirisen oikeudellisen tutkimuksen kohteena voi siis olla melkein mikä vain yhteiskunnallinen ilmiö, joka on liitettävissä oikeuden maailmaan. Toisena kriteerinä empiirisessä oikeudellisessa tutkimuksessa on, että siinä tulee käyttää empiirisen tutkimuksen metodeja kokemuseräisen tiedon hankintaan, analysointiin ja päätelmiin. (Keinänen & Väättänen 2016, 249.)

Empiirisen oikeudellisen tutkimukseni metodina käytin opinnäytetyössäni teemahaastattelua. Teemahaastattelumetodia hyödyntäen pyrin osittain arvioimaan ja mittaamaan jälkikäteen lainsäädännön muutosten ja toimenpideohjelmien todellisia vaikutuksia viranomaistoiminnassa ja toisaalta myös hyödynsin menetelmää kuvaten hallintokäytäntöä loppulausuntomenettelyn saralla. Tavoitteenani oli selvittää, miten esitutkintayhteistyö toteutuu loppulausuntomenettelyssä ja mikä on haastattelemieni tutkinnanjohtajien kanta loppulausuntomenettelyn hyödyistä. Toisaalta tarkoitukseni oli myös haastattelujen perusteella etsiä toimintatavoista sellaisia seikkoja, joita voisi vielä kehittää.

4.2 Käytetty menetelmä ja teemahaastattelu

Käytin opinnäytetyössäni tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuvataan todellisuutta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavoite tutkia tutkimuksen kohteena olevaa asiaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan arvot ja aikaisempi tieto vaikuttaa lopputulokseen. Tällöin tulokseksi oli mahdollista saada vain ehdollisia selityksiä rajoittuen tutkimuskohteen aikaan ja paikkaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtaisesti tarkoitus löytää ja

paljastaa uusia tosiasioita, ei niinkään varmistaa jo ennestään olemassa olevia ilmiöitä ja väitteitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Kvalitatiivisen menetelmän valitsin, koska koin saavani menetelmällä laajemmin, yksityiskohtaisempaa ja selitettävissä olevaa tietoa aiheesta, kun mitä saisin kvantitatiivisella menetelmällä. Tämä menetelmä myös antoi minulle paremmat mahdollisuudet tutustua aiheeseen kokonaisvaltaisemmin empiirisen oikeudellisen tutkimuksen ja haastattelujen avulla. Aiheeseeni oli myös haastavaa löytää perusteltuja vastauksia kyselyillä. Näkemykseni mukaan laadullinen menetelmä mahdollisti työlleni parhaimman ja luotettavimman lopputuloksen.

Teemahaastattelua ei voida kategorisoida selkeästi kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen tutkimukseen, vaan oleellisinta tässä menetelmässä on se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijasta haastattelu etenee keskeisten teemojen mukaan. Tämä mahdollistaa sen, että asiaa ei tarkastella ainoastaan tutkijan näkökulmasta vaan tuo tutkittavan sanan esiin. Teemahaastattelu huomioi sen, että ihmisten tulkinnat ja asioille antamat merkitykset ovat keskeisessä asemassa sekä sen, että merkitykset kehittyvät kanssakäymisessä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 48.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelutapa, jossa järjestelty ja osittain avoin haastattelu asettuu formaaliudessaan täysin strukturoidun lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välille. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä sen takia, että haastattelun ydinaihe on kaikille haastateltaville sama. Teemahaastattelussa yksityiskohtaisten kysymysten sijasta haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä tapa vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu huomioi sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä sekä sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme, 48.)

4.3 Aineiston kerääminen

Suoritin tutkimuksen yksilöhaastatteluina teemahaastattelurungon mukaisesti. Haastattelin kolme tutkinnanjohtajaa, Tampereen poliisiasemalta, eri rikostutkinnan osa-alueilta. Tutkinnanjohtajat valikoin siten, että yksi on talousrikostutkinnasta, yksi perustutkinnasta ja yksi keskitetystä tutkinnasta. Lähtökohtana haastattelijoiden valinnalle oli se, että

valitsemillani tutkinnanjohtajilla on kokemusta tai ainakin joku näkemys loppulausuntomenettelystä. Tällä tavalla sain tutkimukselleni yhtenäisen pohjan, mutta myös erilaisia näkökulmia loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta käytännössä. Käytin haastatteluissani seuraavaa kolmea teemaa.

Teema 1, Tutkinnanjohtajan ja syyttäjän yhteistyö loppulausuntomenettelyssä

Ensimmäisessä teemassa selvitettiin, miten syyttäjän ja tutkinnanjohtajan välinen yhteistyö toteutuu loppulausuntomenettelyssä. Mitä haasteita yhteistyön toteutumisessa on ja miten haasteisiin voisi vastata.

Teema 2, Loppulausunto on ilmeisen tarpeeton

Toisessa teemassa selvitettiin sitä milloin ja miksi päädytään siihen, että loppulausunto on ilmeisen tarpeeton.

Teema 3, Toimenpiteet loppulausunnon jälkeen

Kolmannessa teemassa selvitettiin, mikä merkitys loppulausuntomenettelyllä on. Miten poliisi harkitsee ja päättää, onko loppulausuntomenettelystä ilmennyt aiheutta esitutkintapöytäkirjan täydentämiseen. Valitsin tietojen hyödyntämisen yhdeksi teemaksi, koska haluan selvittää mikä on loppulausuntomenettelyn tarkoitus eli miksi se tehdään.

Haastattelujen edetessä huomasin, että yksi teema oli tarpeeton työni kannalta. Huomasin, että ilmeisen tarpeettomuuden selvittäminen kaipaisi erilaista tutkimusotetta, jota ei tässä työssä ole mahdollista käsitellä. Päätin pitää teeman haastatteluissa kuitenkin siitä syystä, että haastattelut ovat samanlaisia ja haastattelu etenee samalla tavalla kaikkien haastateltavien kanssa. Keskityimme Teemaan 2 haastattelussa vähemmän ja keskustelimme laajemmin Teemaan 1, esitutkintayhteistyöstä loppulausuntomenettelystä, joka lopulta valikoitui opinnäytetyöni pääaiheeksi. Tutkimustuloksissa olen tarkoituksellisesti avannut myös yleisesti esitutkintayhteistyöhön liittyviä pointteja, jotka voi epäsuorasti vaikuttaa myös loppulausuntomenettelyyn.

4.4 Aineiston käsittely, analysointi ja tutkimusetiikka

Analysoin keräämääni tietoa jakaen aineiston teemoihin. Käytin haastattelutallenteen purkamisessa peruslitterointia. Litteroin haastattelut tekstiksi valikoiden keskustelusta ainoastaan tutkittavaan aiheeseen liittyvät asiat. Jaoin tekstin teemoihin

teemahaastattelurungon mukaisesti. Koodasin litteroidessa haastattelut haastateltavien mukaan. Lopuksi kokosin aiheet teemojen mukaan. Käytin teemojen muodostamisessa apuna koodausta. Koodauksena käytin haastateltavien numerointia ja teemanumerointia. Haastateltavat koodasin numeroin esimerkiksi TJ1 ja TJ2.

Teemat jaoin teemahaastattelurungon mukaan esimerkiksi TJ1a, TJ1b ja niin edelleen. Mikäli koin aineistoa työstäessä, että sitä olisi ollut aihetta erottaa useampiin teemoihin, jaoin aiheen alateemoihin. Analysoin aineistoa mahdollisimman objektiivisesti. Pysin analyysissä etsimään, löytämään, erittelemään, luokittelemaan ja yhdistelemään tietoa teemojen pohjalta ja tulkitsin kerättyä tietoa teorian sekä oman ajattelun avulla. Litteroitu tekstiaineisto arkistoitiin ja säilytetään asianmukaisesti. Haastattelutallenteet hävitetään niissä mahdollisesti esiintyvien salassa pidettävien asioiden takia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimusprosessin aikana tehtävät ratkaisut olivat merkittäviä tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta tarkasteltuna (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastateltaville informoitiin ennen haastattelua tutkimusaiheen sisällöstä, aineistonkeruutavasta, aineiston käytöstä ja tutkittavien anonymisoinnista. Haastateltavat silti tietävät keitä tutkimukseen tullaan haastattelemaan. Haastatteluaineisto pyritään hyödyntämään täysin eikä haastattelussa ole tarkoituksellisesti poimittu asioita irti asiayhteydestään. Mikäli asia on tutkijan havaintoja tuodaan se ilmi sanallisesti. Haastateltaville lähetetään opinnäytetyöstä lähes valmis versio tutustuttavaksi, jotta mahdolliset väärinkäsitykset pystytään korjaamaan ennen julkaisua. Lisäksi haastateltavat voivat tarkistaa, että he eivät ole tunnistettavissa. Haastattelutallenteet hävitetään opinnäytetyön valmistuttua, mutta haastatteluista litteroitua tekstiaineistoa säilytetään haastattelijan hallussa. Tutkimusaineistoa säilytetään PDF-muotoon tallennettuna.

5 TULOKSET

5.1 Esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä

Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että esitutkintayhteistyö kangertelee sen vuoksi, että syyttäjillä ei vain ole resurssipuutteen vuoksi mahdollista osallistua siinä määrin esitutkintaan mitä kaivattaisiin. Eräs haastateltava sanoi, että vaikka heillä on säännöllisesti palavereja, ei syyttäjillä ole mahdollisuutta lähteä kaikkia juttuja ”nollasta perkaamaan”. Jos on iso juttu, silloin pidetään palavereja, jossa on mukana kaikki toimijat eli tutkijat, tutkinnanjohtajat, syyttäjä ja mahdollisesti muita ketä siihen juttuun liittyy. Toinen haastateltava kertoi, että asiat katsotaan aina tapauskohtaisesti, ja jos todetaan, että loppulausuntomenettely on tarpeellinen, se toteutetaan.

Haastatteluissa tuli ilmi, että suurimmaksi syyksi siihen, miksi loppulausuntomenettelyä ei toteuteta yhtenä esitutkintayhteistyön osana on se, että syyttäjillä ei ole riittävästi mahdollisuuksia osallistua esitutkintaan siinä määrin, että pystyisivät ottaa kantaa loppulausuntomenettelyn tarpeellisuuteen. Yhteistyö syyttäjän kanssa toimii hyvin, mutta tosiasia on se, että syyttäjät ovat ylityöllistettyjä, mikä kehittämistä hidastaa. Resurssikysymys tuli ilmi myös ihan yleisesti esitutkintayhteistyöstä keskustellessa. Haastateltavien mukaan syyttäjillä ei ole riittävästi aikaa perehtyä keskeneräisiin juttuihin, joka vaikuttaa siihen, että poliisi päättää melko itsenäisesti esitutkintatoimenpiteistä. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että onkin hyvä pitää tietynlaista erillisyyttä, että ei palata takaisin nimismies-järjestelmään

Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että mikäli johonkin asiaan on kaivattu syyttäjän kannanottoa, on vastaus aina tullut. Useimmiten kuitenkin yhteydenpito esitutkintayhteistyössä on ollut poliisialoitteista. Yhteyttä syyttäjään pidetään useimmiten puhelimitse tai sähköpostitse. Jos on syyttäjän kanssa pidetty palavereja, on se usein järjestetty syyttäjän luokse. Toisen haastateltavan yksikössä on todettu, että syyttäjän on helpompi tulla poliisilaitokselle. Loppulausuntomenettelystä voidaan käydä keskustelua syyttäjän kanssa, mutta pääosin se päädytään toteuttamaan poliisin päätöksellä.

5.2 Aloite loppulausuntomenettelystä

Kaikkien haastateltavien mukaan pääsääntöisesti poliisi toimii aloitteentekijänä loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta ja harvoissa tapauksissa syyttäjä on ollut ehdottamassa loppulausuntomenettelyä ennen jutun siirtämistä syyteharkintaan. Haastateltavat katsoivat, että mikäli jutussa on selkeästi riittäviä seikkoja, on loppulausuntomenettely järkevää toteuttaa. Eräs haastateltava luonnehti sitä, että mikäli juttu on lähellä riita-asiaa, on siinä usein suositeltavaakin toteuttaa loppulausuntomenettely. Toinen haastateltavan kertoi sellaisen näkökulman, että jutuissa, joissa on ollut aktiiviset asianosaiset voi loppulausuntomenettely tuottaa jotain vastausta näihin riittäviin seikkoihin. Jutun monimutkaisuus tai sellainen, joka vaatii poliisiltakin tiettyä asiantuntemusta ja perehtyneisyyttä, on myös yleensä sellainen, johon loppulausuntomenettely tuottaa asiallisen päätöksen. Rikosjutut harvemmin ovat kopioita toisistaan, joten ei voida luoda selkeää joka tilanteessa toimivaa kaavaa siihen, milloin loppulausuntomenettelyn voidaan katsoa olevan hyödyllinen.

Kaikkien haastateltavien vastauksista ilmeni, että loppulausuntomenettely toteutetaan melko usein asianosaisen tai asianosaisen avustajan pyynnöstä. Toive loppulausuntomenettelystä saatetaan esittää jo rikosilmoitusvaiheessa. Mikäli asianosainen esittää pyynnön loppulausuntomenettelystä, yleensä se toive toteutetaan. Haastateltavilla oli kaikilla yhteneväinen linja siihen, että ei nähdä syytä olla suostumatta asianosaisen pyyntöön loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta. Mikäli loppulausuntomenettely päädytään toteuttamaan, annetaan siihen mahdollisuus kaikille asianosaisille. Tästä asiasta on hyvä kertoa myös tälle, joka loppulausuntomenettelyä pyytää. Kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus selvittää asiaa loppulausunnossa. Sellaisissa jutuissa, joissa on useita asianosaisia, voi loppulausuntomenettely koitua melko raskaaksi.

Eräs haastateltava kertoi eräästä jutusta, jossa oli useita asianosaisia ja sieltä yksi ilmoitti hyvin aikaisessa vaiheessa tutkintaa tahtonsa antaa asiassa loppulausunto. He siinä alkuvaiheessa asiaa pohtivat yhteisesti ja totesivat samalla tavalla, kun kaikkien kanssa, että mahdollisuus loppulausunnolle toki annetaan. Mutta lopulta päätyivät siihen, että juttu siirretään syyttäjälle ja annettiin pöytäkirja samalla avustajalle, joka voi itse päättää siinä esitutkimateriaaliin perehdyttyä, että haluaako lähettää syyttäjälle toiveet lisätutkinnasta. Tässä tapauksessa juttu oli näytöllisesti sellainen, että siinä ei epäselvyyksiä ollut. Tämän vuoksi he päätyivät siihen, että loppulausuntomenettely oli asian kannalta ilmeisen

tarpeeton, vaikka asianosaiselta tuli pyyntö menettelyn toteuttamisesta. Asiassa tehtiin asianmukaista tarveharkintaa. Eräs haastateltava kertoi, että joissakin tapauksissa loppulausuntomenettelyn toteuttamiseen ei jää aikaa. Jos rikoksesta epäilty on vangittu, on syytteen nostamiselle monesti asetettu määräpäivä. Rikoksen tutkinta vie sen verran aikaa, että loppulausuntomenettelylle ei jää aikaa riittävästi, vaan juttu on siirrettävä syyttäjälle.

5.3 Loppulausuntopyynnön yksilöinti

Haastateltavat kertoivat, että loppulausuntopyynnön yksilöivät kysymykset laatii pääsääntöisesti poliisi. Haastateltavista tutkinnanjohtajista kahdella kolmesta ei ole lainkaan ollut syyttäjää mukana laatimassa yksilöiviä kysymyksiä. Haastateltavien arvioiden perusteella on siis pääteltävissä, että syyttäjä on harvoin mukana laatimassa yksilöiviä kysymyksiä loppulausuntopyyntöön. Eräs haastateltava kertoi, että vaikka heidän yksikössä loppulausuntomenettelyn käyttö on yleisesti ottaen yleisempää kun muissa yksiköissä, puhutaan yksittäisistä jutuista vuodessa, joissa syyttäjä on ollut mukana laatimassa yksilöiviä kysymyksiä. Pyyntö yksilöinti vaatii syyttäjältä hyvää perehtyneisyyttä juttuun, että kykenee olemaan ottamaan kantaa kysymysten laatimisvaiheessa. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että olisi toivottavaa, jos syyttäjä olisi perehtynyt juttuun jo loppulausuntovaiheessa ja pyytäisi selvennystä jutussa tiettyihin kysymyksiin, jotka mahdollisesti jää vielä epäselväksi.

Eräs haastateltava kertoi, että kun loppulausuntomenettelyä harkitaan, ja varsinkin kun on iso juttu kyseessä, syyttäjältä kysytään, haluaako hän ottaa jutun tarkasteltavaksi jo loppulausuntovaiheessa. Tällä tavalla saadaan syyttäjältä kannanotto esitutkintatoimenpiteiden riittävydestä, mutta toisaalta siinä vaiheessa yhteistyöstä ei välttämättä loppulausunnon suhteen ole enää hyötyä. Samassa yhteydessä haastateltava totesi, että olisi aina hyvä, jos syyttäjä olisi aineistoon perehtynyt jo ennen loppulausuntoa ja voitaisiin yhdessä laatia loppulausuntopyyntöön selkeät kysymykset.

5.4 Ajatuksia yhteistyön helpottamiseksi

Esitutkintayhteistyön parantamiseksi haastateltavat totesivat sen, että esitutkintayhteistyö helpottuisi parhaiten, jos syyttäjät pystyisivät olemaan enemmän mukana tutkinnan aikana. Tampereella suurimmaksi haasteeksi haastateltavat nimesivät sen, että syyttäjän ja poliisin toimipisteet ovat eri puolilla keskustaa. Tässä tilanteessa ei kovin matalalla kynnyksellä

kyetä pitämään palavereja juttujen tilanteesta. Erään haastateltavan mukaan tilanne on toisin paikkakunnilla, jossa syyttäjä ja poliisi toimii saman katon alla. Hän luonnehti tällaista mallia erittäin toimivaksi ja esitutkintayhteistyö on sellaisissa paikoissa vapaamuotoisempaa.

Haastateltavat nimesivät haasteeksi myös sen, että nykyiset tietojärjestelmät eivät ainakaan helpota esitutkintayhteistyön sujumista. Poliisilla ja syyttäjällä on käytössä eri tietojärjestelmät. Eräs haastateltava toi ilmi sellaisen seikan, että poliisilla on sisäasiainhallinnon järjestelmä ja syyttäjillä oikeushallinnon järjestelmä, joiden ilman muuta pitäisi keskustella keskenään. Hän tähdensi myös sitä, että pikaviestintäohjelma Lync ei toimi poliisin ja syyttäjän välillä. Pitkäaikainen ongelma on ollut, että toimitaan eri kulttuureissa ja eri hallinnon alla. Tällä hetkellä on kuitenkin kehitteillä Vitja-tietojärjestelmä, jonka pitäisi toimia molemmilla viranomaisilla. Tänä päivänä myös siirrellään sähköisesti esitutkintapöytäkirjoja eli todellista kehitystä on havaittavissa sen suhteen. Tällä hetkellä kuitenkin ainoa yhteydenottokeino syyttäjään on puhelinsoitto tai sähköpostiviesti.

5.5 Loppulausunnon sisältö

Kaikki haastateltavat kertoivat samaa siitä, että erittäin harvoin loppulausunnossa ilmenee jotain sellaista, mitä tutkinnan aikana ei olisi tiedetty lainkaan. Eräs haastateltava totesi, että jos tällainen tilanne on päässyt käymään, on tutkinnassa oltu siinä tapauksessa todella pitkään sivuraiteilla, jos oleellinen tulisi ilmi vasta loppulausunnossa. Toinen haastateltava sanoi, että on mahdollista että näin on myös käynyt, mutta hän ei antanut esimerkkiä sellaisesta tilanteesta. Kolmas haastateltava kertoi, että joissakin tilanteissa esimerkiksi rikoksesta epäilty ei tietoisesti anna loppulausuntoa vaan pitää niin sanotusti ”ässää hihassa” ja odottelee tuomioistuinkäsittelyä, jossa sitten kertoo oman kantansa.

Loppulausunnoissa pyydetään jonkin verran lisätutkintaa. Eräs haastateltava arvioi, että prosentuaalinen suhde sille olisi n. 20-30 % kaikista loppulausunnoista, joissa pyydetään lisätutkintaa ja toimenpiteitä. Kaikki haastateltavat toivat ensimmäisenä esimerkkinä lisätutkintapyynnöistä, että ne sisältävät useimmiten uusien henkilöiden kuulemista. Loppulausuntomenettelyn jälkeen, kun asianosaisilla on koko esitutkintamateriaali, voi ilmetä uusia asiassa tai tilanteessa mukana olleita asianosaisia tai todistajia, joita poliisi ei ole kuulustellut. Nämä pyynnöt perustellaan useimmiten sillä tavalla, että he osaavat kertoa

asiasta lisää ja sen vuoksi heitä pitäisi kuulustella. Lisätutkintatoimenpiteet saattoivat koskea myös tilitietojen hankkimista, pyydetään hankkimaan lisäselvitystä jostakin tietystä seikasta esimerkiksi asiantuntijoilta tai pyydetään suorittamaan teknistä tutkintaa tai laboratoriolausuntoja.

Eräs haastateltava kertoi, että useimmiten loppulausunnoissa otetaan kantaa oikeudelliseen arvioon jonkun asian merkityksellisyydestä ja saatetaan ottaa kantaa rikosnimikkeisiin. Lisäksi otetaan kantaa siihen, onko todistajat luotettavia tai onko muiden asianosaisten antamat kertomukset luotettavia. Toinen haastateltava puolestaan kertoi, että loppulausunnoissa myös saatetaan toistaa uudelleen jo esitutkinnassa ilmennyttä asiaa esimerkiksi todetaan, että epäilty kiistää teon tai esittää jotain vaatimuksia jutun suhteen. Eräs haastateltava kertoi, että pääsääntö on se, että loppulausunnot ei hirveästi tuota uutta, toisaalta joskus tuottaakin, että ei niitä voi täysin nollatakaan. Toinen haastateltava totesi, että poliisi saattaa helposti kuvitella, että tutkinnassa on tehty kaikki hyvin, että asiassa ei ole tarpeen järjestää loppulausuntomenettelyä. Heti perään hän totesi, että ei tilanne kuitenkaan aina tällä tavalla ole. Välillä tulee ilmi sellaisia asioita, ei välttämättä kovin merkityksellistä, mutta sellaisia että asiaa on vielä syytä tutkia lisää.

5.6 Toimenpiteet loppulausunnon saavuttua

Pyysin haastateltavia arvioimaan, mikä on prosentuaalinen arvio siitä, että kuinka usein loppulausunnon myötä tehdään jotain lisätutkintatoimenpiteitä. Eräs haastateltava tiivisti asian hyvin. Hän arvioi, että noin 10 % jutuista saattaa olla sellaisia, että niissä toteutetaan toimenpiteitä loppulausunnon saavuttua. Se, kuinka paljon loppulausunnot kuitenkin aiheuttaa poliisissa raskasta pohdintaa, on tätä yleisempää. Haastateltavat kuvasivat prosessia loppulausunnon saavuttua hyvin yksimielisesti siten, että kun loppulausunto saapuu, pohditaan aiheuttaako se jotain toimenpiteitä vielä. Monesti ollaan vielä yhteydessä syyttäjään ja hänen kanssa käydään keskusteluja siitä, että mikä on hänen kanta pyydettyjen tutkintatoimenpiteiden toteuttamisen mielekkyydestä jutun suhteen, loppulausuntomenettelyn jälkeen.

Jos siis loppulausunnossa esitetyt lisätutkintapyynnöt ovat liian laajamittaisia tutkittavaan asiaan nähden, on usein järkevää syyttäjän kanssa pohtia kunkin asian merkityksellisyydestä asian kokonaisuuden kannalta. Eräs haastateltava totesi, että automaattisesti ei lähdetä siitä, että toimenpiteitä ei toteuteta. Hän jatkoi, että asianosaisten loppulausuntoihin suhtaudutaan

vakavasti ja näin tulee jatkossakin toimia. Joskus kuitenkin päädytään siihen, että pyydettyjä lisätutkintatoimenpiteitä ei toteuteta, koska ne esimerkiksi todetaan tarpeettomaksi. Mikäli tähän päädytään, täytyy se tarkasti perustella. Joskus pyynnöt, erään haastateltavan kertoman mukaan, saattavat olla asiakokonaisuuteen nähden kohtuuttomia tai ne ei siihen juttuun varsinaisesti liity eli lähdetään esimerkiksi liian pieniä kiviä kääntelemään tai selviä asioita lisäselvittelemään. Tämä ei edistä asiaa, vaan on taloudellisestikin kannattamatonta, jonka perusteella saatetaan päätyä siihen, että pyydettyjä toimenpiteitä ei toteuteta ja asia siirtyy syyteharkintaan.

Välillä lisätutkinta- tai toimenpidepyynnöt ovat kuitenkin hyvin perusteltuja ja todetaan, että asiassa on syy-yhteys tutkittavaan asiaan tai se on muuten jollain tapaa merkityksellinen, että toimenpiteet tehdään. On tilanteita, että asianosaisten pyytämät lisätoimenpiteet toteutetaan kaikki tai ainakin pyritään jollain tapaa toteuttamaan. Eräs haastateltava toi vastauksessaan ilmi, että vaikka lisätutkintatoimenpide ei välttämättä ole ollut kovin merkityksellinen verrattuna jutun kokonaiskuvaan, on saatettu todeta, että asia on hyvä selvittää ennen syyteharkintaan siirtämistä. Eräs haastateltava sanoi, että jos ne pyynnöt ei ole ihan mahdottomia eikä kustannuksiltaan kohtuuttomia, jolloin pääsääntöisesti pyydetty toimenpiteet toteutetaan. Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä tästä asiasta, että pääsääntöisesti loppulausunnossa pyydetty lisätutkintatoimenpiteet toteutetaan. Yksi haastateltava toi ilmi kannan, että useimmiten tilanne on se, että loppulausunnon jälkeen juttu on lähtenyt syyttäjälle eikä niiden johdosta ole tehty syyttäjänkään aloitteesta lisätutkintatoimenpiteitä eli loppulausunto on selvittänyt asiaa riittävästi.

5.7 Muita haastatteluissa ilmenneitä tärkeitä käytännön huomioita

Kaksi haastateltavaa toi ilmi sellaisen seikan, joka on mielestäni poliisin kannalta olennainen huomio. Kun loppulausuntovaiheessa esitutkintapöytäkirja kootaan loppulausuntomenettelyä varten asianosaisille ja mahdollisesti se lähetetään myös syyttäjälle, on tärkeää huomioida miten asian kirjaa poliisin tietojärjestelmään. Mikäli järjestelmässä tehdään merkintä tutkinnan päätöksestä, että juttu siirretään syyttäjälle, loppuu poliisilta toimivaltuudet tehdä asiassa lisätutkintaa. Tämän teknisen merkinnän jälkeen toimivaltuudet päätökseen lisätutkintatoimenpiteiden suorittamisesta on syyttäjällä. Eli mitä tahansa lisätutkintatoimenpiteitä asianosainen loppulausunnossa esittää tai mikäli poliisi huomaa loppulausunnoissa jonkin asian olevan liian vähäisellä huomiolla, on poliisi

täysin toimintakyvytön niiden asioiden selvittämisessä ilman syyttäjän esittämää toivetta lisätutkinnasta.

Erään haastateltavan kanssa keskustelimme sellaisesta asiasta, että mikä on tutkinnanjohtajan suhtautuminen siihen, että tutkija ehdottaisi tutkinnanjohtajalle loppulausuntomenettelyä. Hän oli sitä mieltä, että on tutkijallakin jonkinasteinen vastuu ehdottaa loppulausuntomenettelyä tutkinnanjohtajalle. Samalla tavalla kuten esitutkinnan rajoitusasioissa, myös tutkija voi tulla ehdottamaan loppulausuntomenettelyä. Koska tutkija saattaa olla paremmin kartalla jutun tutkintatilanteesta, mitä varsinkin joissakin yksiköissä, tutkinnanjohtajalla on edes mahdollisuus olla. Hän oli sitä mieltä, että asiassa ei ole kyse mistään hierarkkisesta kuviosta, vaan yhdessä asiaa tutkitaan ja avoimesti yhdessä keskustelemalla ja pohtimalla pitää jutut tutkia. Hän oli sitä mieltä, että tämä on sellainen asia, jota olisi hyvä tutkijoiden kanssa vielä tähdentää.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITYSEHDOTUKSET

6.1 Havainnot esitutkintayhteistyön sujuvuuden suhteen

Esitutkintayhteistyötä on loppulausuntomenettelyssä ja sitä suunniteltaessa melko vähän. Tähän suurimmaksi syyksi nimeäisin haasteet poliisin ja syyttäjän välisen yhteydenpidon sujumisessa. Tutkin asiaa Tampereen alueella, joten tässä tutkimuksessa käsitellään haastatteluhetkellä Tampereen tilannetta kolmen tutkinnanjohtajan näkökulmasta. Haastatteluista on mahdollista saada hypoteesia sille, että esitutkintayhteistyön toteuttamisessa on haasteita. Varsinkin Tampereella syyttäjänviraston ja poliisilaitoksen maantieteellisen erillisyyden vuoksi yhteistyön toteuttaminen on haasteellisempaa. Tampereella syyttäjänvirasto on käräjäoikeuden yhteydessä, kun Tampereen poliisilaitos sijaitsee keskustan toisella puolella. Esitutkintayhteistyö toteutuu siten pääsääntöisesti puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Tällaisella tavalla on luonnollisesti haasteellisempaa perehtyä yhdessä esimerkiksi keskeneräiseen esitutkintapöytäkirjaan ja loppulausuntopyynnön laatimiseen.

Nykyinen tietotekniikka on toki helpottanut yhteydenpitoa ja kynnys yhteydenottoon on madaltunut, mutta yhteistyöpalaverit olisi helpommin toteutettavissa, jos operoitaisiin samassa rakennuksessa. Lisäksi, mikäli syyttäjän ja poliisin pikaviestinjärjestelmät ja sähköpostiosoitteisto olisi synkronoitu keskenään, olisi puolin ja toisin helpompi saada yhteys tarvittaessa nopeastikin. Tämän ongelman kehittämisen suurimmaksi esteeksi tai ainakin hidasteeksi selvisi se, että poliisi on sisäasiainministeriön alaisuudessa ja syyttäjä taas oikeusministeriön alaisuudessa, minkä vuoksi järjestelmät on eri hallinnonalojen alaisuudessa. Näiden asioiden korjaamiseksi ei nykyisellä tietotekniikan kehityksellä luulisi olevan ongelmaa. Suurimmaksi kompastuskiveksi tai ainakin hidasteeksi kehittämisen suhteen taitaa koitua byrokratia.

Haastatteluissa ilmeni kuitenkin se, että vaikka syyttäjän kanssa ei kyetä pitämään palavereja niin usein mitä kaivattaisiin, on syyttäjä aina vastannut poliisin esittämiin kysymyksiin. Esitutkintayhteistyö yleisesti ottaen toimii hyvin ja sitä myös on. Asioista keskustellaan hyvässä hengessä ja lähtökohtaisesti poliisilla sekä syyttäjällä on asioista yhtenäinen näkemys. Jotta esitutkintayhteistyö toimisi nykyistä paremmin, voi haastattelujen perusteella

tehdä havainnon, että yhteistyö toimii hyvin, mutta yhteydenpidossa on toivomisen varaa. Yhteydenpitokeinoja tulisi olla useampi, kun puhelinsoitto tai sähköposti.

Tietojärjestelmien kehittyminen ei korvaa esitutkimateriaaliin tutustumista esitutkintayhteistyön muodossa. Mutta mikäli esitutkimateriaaliin on tulevaisuudessa mahdollisuus päästä järjestelmien kautta esitutkinnan ollessa kesken, voi se helpottaa myös esitutkintayhteistyön toteuttamista etänä. Monissa jutuissa kuulustelukertomukset ovat avainasemassa. Kuten aiemmin luvussa 3.7 mainitsin, esitutkintapöytäkirjasta kuulustelukertomukset ovat tärkeimmässä asemassa tuomioistuinkäsittelyssä. Jos kuulustelukertomukset poikkeavat tuomioistuinkäsittelyssä kerrotusta, selvitetään, miksi asia on kerrottu kuulustelussa eri tavalla. Jos syyttäjä pääsisi tutustumaan kuulustelukertomuksiin jo esitutkinnan aikana, olisi hänellä paremmat mahdollisuudet pyytää esitutkintatoimenpiteitä jo tässä vaiheessa.

Syyttäjien mahdollisuudet osallistua esitutkintaan tuli myös esille puhuttaessa esitutkintayhteistyön toteutumisesta ja sen haasteista. Poliisilaitoksella koettiin, että syyttäjillä ei ole suuren työmäärän vuoksi riittävästi mahdollisuuksia osallistua esitutkintaan. On myös syytä nostaa esille, että vaativien ja vakavien rikosten tutkinnassa rikoksesta epäillyn ollessa vangittuna annetaan syytteen nostamiselle määräpäivä. Tämän vuoksi esitutkinta tulee toteuttaa nopeasti, joten loppulausuntomenettelyn, kun myös esitutkintayhteistyön sovittaminen aikatauluun saattaa olla haasteellista. Esimerkiksi näiden asioiden ollessa esillä, aikaa loppulausunnon antamiselle ei välttämättä jää. Näiden edellä mainittujen seikkojen vuoksi loppulausuntomenettely esitutkinnan päättämistoimenpiteenä saattaa jäädä käyttämättä.

6.2 Loppulausuntomenettelyn käyttö esitutkinnan päättämistoimena

Poliisi päättää hyvin itsenäisesti loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta, eikä syyttäjä ole välttämättä mitenkään siinä mukana. Poliisi myös päättää loppulausuntomenettelyn jälkeisistä toimenpiteistä melko itsenäisesti. Suurimmaksi syyksi tähän Tampereen alueella varmasti vaikuttaa poliisin ja syyttäjän maantieteellinen erillisuus. Yhteistyötä ei ole helppoa toteuttaa. Lisäksi isona haasteena yhteistyön toteuttamiseksi näen käytännön asiat. Yhteydenpito syyttäjäorganisaation suuntaan ei ole mutkatonta.

Useimmiten loppulausunnossa toteutetut lisätutkintatoimenpiteet ovat asianosaisten esittämiä. Mutta poliisin harvoin silti tarvitsee loppulausunnon jälkeen tutkia jotakin loppulausunnossa esitettyä asiaa lisää oma-aloitteisesti. Jos poliisi ei toteuta loppulausunnossa pyydettyjä lisätutkintatoimenpiteitä, täytyy päätös perustella huolellisesti. Usein asiasta käydään myös syyttäjän kanssa keskustelua ja perusteluja joskus pohditaan syyttäjän kanssa. Toteutetut lisätutkintatoimenpiteet ovat useimmiten kuulusteluja. Ne voivat olla myös esimerkiksi tilitietoja, teknistä tutkintaa ja erilaisia lausuntoja.

Loppulausuntomenettelyn vähäinen käyttö voi myös johtua siitä, että poliisilla ja syyttäjällä on erilaista tietoa jutusta. Parhain tieto tapahtuneesta on asianosaisilla. Poliisi on se taho, joka selvittää asiaa asianosaisilta. Poliisin on tuotava esitutkintamateriaalissa esille kaikki se oleellinen tieto, mitä tapahtuneessa osallisena olleilla on asiasta. Kuulustelukertomuksissa saatetaan painottaa tutkijan mielestä asiassa merkityksellisiä seikkoja, kun taas jokin asia saattaa jäädä asianosaisen mielestä liian vähälle huomiolle. Syyttäjällä ei myöskään ole tietoa, mitä kuulustelussa tarkalleen ottaen on kerrottu. Äänenpaino tai jokin sivulause saattaa jäädä huomioimatta, mikä puolestaan voi olla merkittävä asia syyllisyyden tai syyttömyyden selvittämisessä. Asia, joka on poliisille selvinnyt kuulusteluissa, ei välttämättä välity syyttäjälle esitutkintamateriaalista. Tämän vuoksi loppulausuntomenettelyn hyödyntäminen voi joka tapauksessa hyödyttää syyttäjää, vaikka juttua voidaan pitää muuten selvänä tai yksinkertaisena.

Mikäli syyttäjä olisi loppulausuntomenettelyssä aktiivisemmin mukana, voisi tilanne olla se, että loppulausuntomenettelyn lainvalmisteluvaiheessa suunnitellut hyödyt tulisivat paremmin näkyviin. Syyttäjän kanssa laaditut loppulausuntopyynnön yksilöivät kysymykset vastaisivat nimenomaan syyttäjän tosiasiallisiin tarpeisiin, eikä poliisin tarvitsisi yksin miettiä, että onko tässä jotakin sellaista, mitä syyttäjä vielä voisi kaivata. Tähän asiaan olisin varmasti tutkimuksessa saanut objektiivisemmän näkökulman, jos olisin saanut syyttäjän mielipiteen asiasta.

6.3 Kehitysehdotuksia

Jotta esitutkintayhteistyö sekä yleisesti että loppulausuntomenettelyn suhteen voisi toimia Tampereen alueella helpommin, olisi ensisijaisesti ratkaistava haasteet yhteydenpidon suhteen. Poliisin pikaviestiohjelmassa pystyy ottamaan yhteyttä myös muiden hallinnonalojen alaisuudessa toimiviin viranomaisiin. Esimerkiksi vaikka Puolustusvoimat

toimii puolustusministeriön alaisuudessa, on heidän yhteystiedot on löydettävissä Lyncissä ja sähköpostiosoitteistosta. Tämän perusteella eri hallinnonalaisuudessa toimiminen ei vaikuttaisi olevan ongelma yhteystietojen synkronointiin. Tämä asia tulisi saada korjattua.

Lisäksi syyttäjän olisi hyvä päästä tutustumaan kuulustelukertomuksiin. Tähän asiaan olisi mahdollista saada muutos siten, että myös kuulustelukertomukset tallennettaisiin sähköisesti siten, että syyttäjän pääsevät niihin tutustumaan esitutkinnan aikana. Viranomaisten yhteisen tietojärjestelmä VITJA:n olisi tarkoitus mahdollisesti korjata myös tämä ongelma, ja nykyään esitutkintapöytäkirjoja lähetetään sähköisesti Tampereella kirjalliseen menettelyyn soveltuvissa tapauksissa, joten tähän asiaan on mahdollisesti tulossa helpotusta myöhemmin.

Loppulausuntomenettelyn käyttö on mahdollista saada yleistymään, jos kaikki tutkinnassa mukana olevat osapuolet, kuten tutkijat, tutkinnanjohtajat, asianosaiset avustajineen, syyttäjät, harkitsisivat kaikissa tapauksissa loppulausuntomenettelyn tarpeellisuutta. Harkitseminen ei maksa mitään, mutta sen käyttö voi vaikuttaa prosessin kokonaisuuteen helpottavasti, esimerkiksi keston ja kustannusten suhteen. Loppulausuntomenettelyn toteuttamisen harkitsemista tulisi toteuttaa samalla tavalla kuten esitutkinnan rajoittamisen harkitsemista rikostutkinnassa nykyisin tehdään. Eli tutkija esittää tutkinnanjohtajalle, onko jutussa sellaisia seikkoja, jotka voisivat johtaa esitutkinnan rajoittamiseen. Samalla tapaa tutkija voi ehdottaa tutkinnanjohtajalle loppulausuntomenettelyä.

7 LOPUKSI

Esitutkintalaki sisältää monia eri esitutkintayhteistyöhön velvoittavia pykäläiä. Esitutkintalain 2 luvun 1 §:n mukaan esitutkinnan toimittaa poliisi, mutta esitutkintaan osallistuu myös syyttäjä. Esitutkintalain 5 luvun 2 §:n mukaan syyttäjän pyytämät esitutkintatoimenpiteet on toteutettava. Esitutkintalain 10 luvun 1 §:n mukaan loppulausuntomenettelystä päättää tutkinnanjohtaja, jonka on tarvittaessa oltava yhteydessä syyttäjään loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta ja sisällöstä. Lainvalmisteluasiakirjojen ja oikeuskirjallisuuden mukaan loppulausuntomenettelyn tarkoitus on hyödyttää syyttäjää ja keventää syyteharkintaa (Helminen ym. 2014, 344; LaVM 44/2010, 11). Lainsäädännöstä eri pykäläiä vertailemalla huomaa, kuinka paljon syyttäjällä on mahdollisuus osallistua esitutkintaan ja viemään sitä syyteharkinnan kannalta edulliseen suuntaan jo ennen asian siirtymistä syyteharkintaan.

Poliisin työhön loppulausuntomenettelyllä on taas monia vaikutuksia. Loppulausunnon tarkoituksena on hahmottaa ja erotella asiassa riidattomat seikat riitaisista, jotta syyttäjä ei määrää tuomioistuimeen tarpeetonta todistelua. Tällainen tapa on myös taloudellisesti kannattavaa, koska todistelukustannukset jäävät minimiin. Lisäksi loppulausuntomenettely antaa mahdollisuuden hahmotella asian selvittämisen tilaa, mikä tarkoittaa, että loppulausuntomenettelyn avulla pystytään vielä tarkistamaan, onko rikosasiassa syytä selvittää jotain asiaa vielä lisää. Jos lisätutkintatoimenpiteet havaitaan ennen jutun siirtymistä syyttäjälle, on poliisilla vielä toimivalta toteuttaa ne. Lisäksi juttu saadaan syyteharkintaan entistä valmiimpana, jolloin syyttäjän ei välttämättä tarvitse pyytää lisätutkintaa. Tätä kuviota selvitellessäni jäin pohtimaan sitä, että miksi syyttäjä ei havaintojeni perusteella vaikuttaisi silti olevan kovin aloitteellinen loppulausuntomenettelyn toteuttamisessa.

Mielestäni loppulausuntomenettelyn edut saataisiin parhaiten esille, jos asiaa tutkittaisiin lisää eri näkökulmista tarkasteltuna. Mikäli olisin onnistunut saamaan opinnäytetyöhöni syyttäjän näkökulman asiasta, olisi opinnäytetyöni haastatteluihin saanut vuoropuhelunomaista näkökulmaa poliisin ja syyttäjän välille. Erään haastateltavan kanssa olen samalla kannalla siitä, että parhaiten kysymykseen loppulausuntomenettelyn merkityksestä kuitenkin osaa vastata syyttäjä. Syyttäjä näkee miten rikosprosessi etenee

syyteharkinnasta lainvoimaiseen tuomioon asti, kun haastateltavan mukaan poliisi ei automaattisesti saa mitään palautetta esitutinnan laadusta asian siirryttyä syyteharkintaan. Palautetta tulee erittäin harvoin ja yleensä palaute esitutinnan onnistumisesta voidaan katsoa olevan lisätutkintapyyntö-muodossa. Loppulausuntomenettely puolestaan voi vaikuttaa siihen, että lisätutkintaa asiassa ei tarvitse tehdä.

Syyttäjälle ilmoitettavista rikosasioista on tullut tämän opinnäytetyöprosessin aikana uusi Poliisihallituksen (POL-2018-50758) ja Valtakunnansyyttäjänviraston (VKS:2018:1) ohje. Ohje on astunut voimaan 1.1.2019. Ohjeeseen on lisätty muutama uusi kohta, milloin ilmoitus syyttäjälle on tehtävä. Lisäksi muutamia tarkennuksia on ilmoitusmenettelykäytäntöihin lisätty. Näitä muutoksia ei ole huomioitu opinnäytetyön teoriaosuudessa.

Opinnäytetyössä selvisi, että loppulausuntomenettely on melko usein poliisivetoista. Tulosten mukaan syyttäjä on harvoin mukana loppulausuntomenettelyn harkinnassa ja valmistelussa. Tämän perusteella esitutkintayhteistyötä on loppulausuntomenettelyssä harvoin. Suurimmaksi haasteeksi yhteistyön toteuttamisessa nimeäisin rajalliset keinot poliisin ja syyttäjän väliseen yhteydenpitoon. Tulosten mukaan loppulausuntomenettelyllä on mahdollista parantaa esitutinnan laatua ja saattaa rikosasia syyteharkintaan valmistellumpana. Loppulausuntomenettelyllä on mahdollista erotella rikosasian riidattomat ja riitaiset seikat, onko asia selvitetty tarpeeksi ja mitä asian suhteen tulee tehdä syyteharkinnassa.

Pyrin opinnäytetyölläni saattamaan tietoisuuteen loppulausuntomenettelyyn liittyviä haasteita muun muassa esitutkintayhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä sekä toivoin saattavani esiin loppulausuntomenettelyn vaikutuksia esitutkintaan ja syyteharkintaan. Vaikka loppulausuntomenettelystä on kirjoitettu jo jonkin verran, koin onnistuneeni laatimaan yhtenäisen ja laajan paketin loppulausuntomenettelystä eri näkökulmista tarkasteltuna. Pidän opinnäytetyötäni objektiivisena huolimatta siitä, että en onnistunut saamaan syyttäjää haastateltavaksi, minkä arvioin olevan suurin heikkous tutkimuksessa.

Tein opinnäytetyöni ennen opintoihin kuuluvaa harjoittelujaksoa. Koen sen eräänlaiseksi haasteeksi sen suhteen, että minulla ei ole lainkaan kokemusta esitutkinnasta ja varsinkaan loppulausuntomenettelyn toteuttamisesta ennen opinnäytetyön valmistumista. Toisaalta en pidä kovin todennäköisenä, että minulle tulisi harjoittelun aikana vastaan tilanteita,

jossa loppulausuntomenettely tulisi kyseeseen. Tämän tilanteen vuoksi oli opinnäytetyöprosessin aikana jossakin tilanteessa vaikeaa kyseenalaistaa asioita. Uskon, että olen kuitenkin tämän ansiosta valmiimpi laatimaan hyviä esitutkintapöytäkirjoja harjoittelussa, kun mitä olisin ilman tätä opinnäytetyötä.

Opinnäytetyöni jäi sivumäärältään lyhyehköksi. Omasta mielestäni sain opinnäytetyöhön kerättyä laajasti tietoa aiheesta. On silti mahdollista, että joku voi haluta tietää jostakin asiasta vielä enemmän, kun miten minä työssäni kykenin asiaa avaamaan. Aihetta on silti mahdollista tutkia vielä lisää monesta eri näkökulmasta. Itseäni kiinnostaisi ainakin syyttäjän näkemys loppulausuntomenettelystä ja sen tarpeellisuudesta. Lisäksi aihetta voisi selvittää myös siitä näkökulmasta, että missä tapauksissa loppulausuntomenettelyä voidaan pitää ilmeisen tarpeettomana.

LÄHTEET

Henkilölähteet

Rekola, Heini 2019: haastattelu sähköpostitse.

Kirjalliset lähteet

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Jokela, Antti 2018: Rikosprosessioikeus. 5. uud. p. Helsinki: Alma Talent.

Poliisihallitus 2016: Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta. Liite 1. POL-2016-8514

Oikeustapaukset

Apulaisoikeusasiamies 2001: Päätös kanteluun viivästyksestä esitutkintapöytäkirjojen toimittamisessa syyttäjälle. Diaari nro: 1837/4/99. Luettavissa: <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/ratkaisut/-/eoar/1837/1999>. Viitattu 1.12.2018.

Apulaisoikeusasiamies 2009: Tutkinnanjohtaja on vastuussa tutkinnan lainmukaisesta etenemisestä. Diaari nro: 312/4/08. Luettavissa: <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/ratkaisut/-/eoar/312/2008>. Viitattu 1.12.2018.

Sähköiset lähteet

Fredman, Markku 2013: Rikosasianajajan käsikirja. Helsinki: Alma Talent Oy. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/IAHBEXJTBE#kohta:RIKOSASIANAJAJAN\(\(20\)K\(\(c4\)SIKIRJA\(\(20\)\)](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/IAHBEXJTBE#kohta:RIKOSASIANAJAJAN((20)K((c4)SIKIRJA((20))). Viitattu 23.10.2018.

Fredman, Markku 2018: Puolustajan rooli. Helsinki: Alma Talent Oy. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CAFBDXDTEB#kohta:\(\(20\)Puolustajan\(\(20\)rooli](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CAFBDXDTEB#kohta:((20)Puolustajan((20)rooli). Viitattu 1.12.2018.

Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2014: Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki, Talentum 2014. Luettavissa: <https://polamk.idm.oclc.org/login?url=https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/14ju422126>. Viitattu 20.12.2018.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2015: Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino. Luettavissa: <https://www-ellibslibrary-com.polamk.idm.oclc.org/book/9789524958868>. Viitattu 10.10.2018.

Jokela, Antti 2008: Rikosprosessi. Helsinki: Alma Talent Oy. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBXXBUAGGH#kohta:RIKOSPROSESSI\(\(20\)\)](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBXXBUAGGH#kohta:RIKOSPROSESSI((20))). Viitattu 23.10.2018.

Miettinen, Eeva 2011: Poliisin ja syyttäjän yhteistyö: tuloksellisuustarkastuskertomus 226/2011. Luettavissa: http://www.vtv.fi/files/2609/TK_226_2011_netti.PDF. Viitattu 23.10.2018.

Poliisihallitus 2018: Rikostorjunnan tila – selvityshankkeen loppuraportti 1/2018. Helsinki: Grano Oy. Luettavissa: https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/julkaisut/julkaisu/rikostorjunnan_tila_selvityshankkeen_loppuraportti?docID=75227. Viitattu 20.12.2018

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Luettavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 23.10.2018.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015: Tuloksellisuustarkastuskertomus 226/2011 Poliisin ja syyttäjän yhteistyö. Luettavissa: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/05/30123443/jalkiseurantaraportti-poliisin-ja-syyttajan-yhteistyö.pdf>. Viitattu 5.9.2018.

VKSV 2013: Esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. Luettavissa: http://www.vksv.oikeus.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedotstot/julkaisusarja/6INH2xNvT/7_Esitutkintayhteistyota_koskeva_ohje.pdf. Viitattu 5.9.2018.

Valtakunnansyyttäjänviraston työryhmämietintö 2010: Vaativien rikosasioiden käsittelyn viipyminen. Luettavissa: <http://www.fredman-mansson.fi/VKSV-mietinto.pdf>. Viitattu 5.9.2018.

Tolvanen, Matti 2001: Loppulausunnot rikosprosessissa. Luettavissa: https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/defensor_legis/1005.pdf. Viitattu 5.9.2018.

Virallislähteet

HE 14/1985. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 82/1995. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 222/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakko-keinolainsäädännön uudistamiseksi.

Lakivaliokunnan mietintö 9/1997. Luettavissa:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/lavm_9+1997.pdf. Viitattu
20.12.2018.

Lakivaliokunnan mietintö 44/2010. Luettavissa:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/lavm_44+2010.pdf. Viitattu
20.12.2018.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupyyntö tutkinnanjohtajalle

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Haastattelupyyntö tutkinnanjohtajalle

Hei,

suoritan ammattikorkeakoulututkintoa Poliisiammattikorkeakoulussa Tampereella. Tutkintoon kuuluu opinnäytetyö. Opinnäytetyöni aiheena on esitutkintavaiheen loppulausuntomenettely. Tarkoitukseni on perehtyä esitutkinnan päättämisvaiheessa suoritettujen loppulausuntojen myötä tuleviin toimenpiteisiin ja loppulausunnon käyttöön, tutkinnanjohtajan ja syyttäjän väliseen yhteistyöhön loppulausuntomenettelyssä ja seikkoihin, jonka vuoksi loppulausuntoa ei pyydetä.

Sain yhteystietonne Polamkin opinnäytetöitä ohjaavalta opettajalta. Haluaisin haastatella Teitä opinnäytetyötäni varten. Tarkoitukseni on suorittaa haastattelu teemahaastattelurungon mukaisesti, mutta kuitenkin vapaamuotoisesti keskustellen.

Haastattelu tullaan nauhoittamaan, jonka jälkeen haastattelu puretaan tekstiksi ja jäsennetään teemahaastattelurungon mukaisiksi kokonaisuuksiksi. Haastattelumateriaali tulee olemaan ainoastaan haastattelijan hallussa. Opinnäytetyössäni käytän hyvän tutkimusetiikan mukaisia tutkimuskäytäntöjä ja käsittelen haastatteluaineistoa tietoturvallisuusnäkökulma huomioiden. En julkaise haastateltavan nimeä, mikäli haastateltava näin toivoo. Opinnäytetyöprosessin päättymisen jälkeen kaikki haastattelumateriaali hävitetään asiaan kuuluvalla tavalla.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, mutta todella tärkeää opinnäytetyöni valmistumisen kannalta. Saan haastattelun avulla runsaasti lisäinformaatiota lainsäädännön, saatavilla olevan oikeuskirjallisuuden ja ohjeiden lisäksi. Lainsäädännöstä, kirjallisuudesta ja ohjeista on lähes mahdotonta saada käytännön näkökulmaa opinnäytetyöhöni.

Kerron mielelläni asiasta lisää.

Ystävällisin terveisin,

Nina Ketola

XXXX, XXXX

p. 044XXXXXXX

Teemahaastattelurunko

Nina Ketola

opiskelija, poliisi (AMK)

Poliisiammattikorkeakoulu

Päiväys

Opinnäytetyön aihe: Esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä ja loppulausunnon käyttö esitutkinnassa

Tutkinnanjohtajan nimi:	
Kokemus vuosina:	
Yksikkö:	

Millä eri organisaation osa-alueilla olet työskennellyt ja kuinka pitkään kussakin?

- osa-alueet
- kesto

Teema 1, Esitutkintayhteistyö loppulausuntomenettelyssä

Teeman tarkoitus on selvittää, kuinka syyttäjän ja tutkinnanjohtajan välinen yhteistyö toteutuu loppulausuntomenettelyssä.

Kysymyksiä, joiden avulla pyrin saamaan vastauksia aiheeseen:

- Kuinka esitutkintayhteistyö toteutuu loppulausuntomenettelyssä?
  - hyviä puolia
  - ajatuksia yhteistyön parantamiseksi
- Loppulausuntopyynnön yksilöivien kysymysten laatiminen yhteistyössä syyttäjän kanssa
  - kuinka yleistä on, että syyttäjä on mukana laatimassa kysymyksiä?
- Syyttäjälle ilmoitettavat asiat
  - onko esitutkintayhteistyö tässä suhteessa yksisuuntaista vai vuorovaikutuksellista?
  - voisiko syyttäjälle ilmoitettavat rikosjutut olla sen luontoisia, että niissä voidaan katsoa olevan pääsääntöisesti tarpeellista suorittaa loppulausuntomenettely?
- Poliisin toimintatavat vs. syyttäjän toimintatavat esitutkintayhteistyössä yleisesti
  - poliisilla ja syyttäjällä on erilainen lähestyminen ja intressit juttuun, kuinka paljon tämä näkyy työssä?

- Syyttäjän osallistuminen esitutkintaan
  - näkemys syyttäjien mahdollisuuksista osallistua esitutkintaan
  - sijainti, tietojärjestelmät?

TEEMA 2, Loppulausuntomenettelyn tarpeellisuus

Teeman tarkoituksena on selvittää tilanteita, jolloin loppulausuntomenettelyn toteuttaminen on tarpeetonta.

- Miten arvioidaan, että loppulausuntomenettelyn toteuttaminen on tarpeetonta.
- Mikä on se seikka, jonka vuoksi loppulausuntomenettely on tarpeeton (pl. massarikokset):
  - asian laatu: teonkuvaus? epäillyn tunnustus? asiassa ei ole mitään riidatonta? kirjallinen menettely?
  - laajuus: asianosaisten määrä? aiheutetun vahingon määrä?
  - rikoksen vähäisyys: minimi/maksimirangaistus? rikoksesta aiheutuneet kustannukset
  - muut vastaavat seikat: mitä?
- Asianosaisten tahto antaa asiassa loppulausunto:
  - asianosaisten tahto vs. asian laatu, laajuus, vähäisyys?

TEEMA 3, Loppulausunnon merkitys ja käyttö

Teeman tarkoituksena on selvittää loppulausunnon käyttöä ja sen merkitystä rikosprosessissa.

- Miten loppulausuntoa käytetään:
  - asianosaisten pyytämät esitutkintatoimenpiteet
  - poliisin loppulausunnosta löytämät lisätutkintaa vaativat seikat
  - syyttäjän pyytämät toimenpiteet loppulausunnon johdosta
- Kuinka usein loppulausunto on aiheuttanut lisätutkintatoimenpiteitä?
  - arvio
- Onko ollut tilanteita, jossa loppulausunnossa on ilmennyt jotain tärkeää ja olennaista, jota tutkinnan aikana ei ole osattu huomioida tai tiedetty lainkaan?

Pidätän oikeuden kysyä aiheesta muitakin kysymyksiä.